

Profielkeuzeboekje havo-6 2025-2026

KALSBEEK
COLLEGE

L.E. Noordzij
locatie Schilderspark

Inhoudsopgave

Inleiding.....	3
Niveau-advies en profielkeuze in 2h6	4
Niveau-advies	4
Vakkenpakketkeuze in 2h6	4
Verskil tussen 3H6 en 3mavoXL	5
Definitieve beslissing over de leerroute en niveau.....	6
Vakkenpakketkeuze en gevolgen: Clustergroepen en tussenuren.....	6
Profielkeuzeproces in 3h6.....	7
Vakkenpakketkeuze in 3H6	7
Meeloopdagen en open dagen voor mbo-opleidingen	8
Opleidingenmarkten.....	8
(Profiel)keuzeproces in 4h6.....	9
Afronden van het loopbaandossier	9
Route naar de havo: vakkenpakketkeuze voor 4 en 5 havo	9
Route naar het mbo	11
Wat te doen als je nog twijfelt omdat je je resultaten wilt afwachten?	11
Overstapprogramma wiskunde b.....	12
Een extra vak (regels)	13
LOB programma havo-6 leerjaar 2 t/m 4	14
Leerjaar 2 (2h6)	14
Leerjaar 3 (3h6)	14
Leerjaar 4 (4h6)	15
Inhoud van de vakken in de bovenbouw van havo-6	16
Adviseringstypen voor de vakdocent	16
Aardrijkskunde (havo-6)	17
Beeldende Vorming (havo-6)	18
Biologie (havo-6)	19
CKV (havo-6).....	21
Duits (havo-6)	22
Economie (havo-6).....	23
Engels en Cambridge English (havo-6)	25
Frans (havo-6).....	27
Geschiedenis (havo-6)	29
Godsdienst (havo-6)	31
LO (havo-6).....	32

LO2 (havo-6).....	33
Maatschappijleer (havo-6).....	34
Nask 1 (havo-6).....	35
Nask 2 (havo-6).....	36
Nederlands (havo-6)	37
Wiskunde (havo-6).....	38
‘Nieuwe vakken’ in het havo-vakkenpakket	39
Engels of Cambridge Engels	39
Bedrijfseconomie (havo)	42
Bewegen, sport en maatschappij (havo).....	44
Informatica (havo).....	44
Wiskunde A, Wiskunde B of geen wiskunde (havo).....	46
Aanvullende informatie over studiekeuze	47
Verlof aanvragen voor meeloopdagen/intake mbo.....	49
Digitaal Doorstroomdossier voor aanmelding MBO (Intergrid)	50
Naar het VWO?	51
Bijlage 1 vakkenpakketkeuze formulier voor 3h6	52
Bijlage 2 vakkenpakketkeuze formulier voor 4h6	53
Bijlage 3 vakkenpakketkeuze formulier voor 4 havo	54
Bijlage 4 vakkenpakketkeuze formulier voor 3mavoXL	55
Bijlage 5 invullen keuze	56
Bijlage 6 examenuitslag 4h6: Laten vallen extra vak om te kunnen slagen.....	57

Inleiding

Beste (2)h6-leerling en ouder(s)/verzorger(s),

In het tweede leerjaar sta je voor een belangrijke beslissing: het kiezen van een profiel voor de bovenbouw. Na ruim 1,5 jaar in de onderbouw heb je kennisgemaakt met verschillende vakken en heb je waarschijnlijk al een idee van welke vakken je interessant vindt en welke minder goed bij je passen. In de bovenbouw wordt de leerstof uitdagender en kost het meer tijd om alles te verwerken. Daarom kun je niet alle vakken blijven volgen. Het is dus belangrijk om bewust te kiezen en te ontdekken welk profiel het beste bij jou aansluit.

In de havo-6 doorloop je de profielkeuze in drie stappen:

1. In klas 2h6 kies je je vakkenpakket voor klas 3h6.
2. In klas 3h6 laat je in principe één vak vallen en kies je je profiel voor het vmbo tl-eindexamen.
3. In klas 4h6 kies je je vakkenpakket voor 4 en 5 havo.

Er zijn vier profielen waaruit je uiteindelijk kunt kiezen. In dit boekje worden deze profielen en de bijbehorende vakken verder toegelicht. Gedurende je schoolloopbaan begeleiden we je stap voor stap bij het maken van je profielkeuze. Dit doen we via verschillende momenten, zoals:

- LOB-lessen (Loopbaanoriëntatie en Begeleiding) door je mentor en decaan waarin je o.a. werkt met Qompas.
- ouderavonden
- Het driehoeksgesprek over je profielkeuze
- De opleidingenmarkt in klas 3 en 4 (op locatie Schilderspark en op locatie Bredius)
- De profielkeuzedagen in klas 2 en 3
- Stages die je gaat lopen

Dit boekje dient als handleiding voor jou en je ouder(s)/verzorger(s) en helpt bij het maken van een weloverwogen keuze. De uitleg van de profielen en vakken in dit boekje zal je hierbij ondersteunen. Maak er vooral gebruik van en stel gedurende het schooljaar al je vragen. Of het nu gaat om een vak, advies van een docent, persoonlijke vragen voor je mentor, of profielvragen voor de decaan, alle vragen zijn welkom. Wij helpen je graag verder! Namens het docententeam van havo-6 wensen we je veel succes met het maken van je profielkeuze!

Met vriendelijke groet,

Larissa Noordzij, decaan havo-6

ndz@kalsbeek.nl

Niveau-advies en profielkeuze in 2h6

In het tweede leerjaar van 2h6 maken leerlingen een belangrijke keuze voor hun toekomst: het kiezen van een vakkenpakket en het ontvangen van een niveauadvies. Dit proces bereidt leerlingen voor op de bovenbouw en hun eindexamens.

Niveau-advies

Eind januari/ begin februari krijgen de leerlingen een voorlopig advies dat kan variëren tussen:

- 3 kader
- 3mavoXL
- 3H6
- regulier 3H
- of een ander passend niveau.

Het niveauadvies is bedoeld om ervoor te zorgen dat elke leerling in de bovenbouw op de juiste plek zit en succesvol kan toewerken naar de (school)examens.

Voor leerlingen die een advies krijgen voor 3mavoXL of 3 kader, wordt er een speciale informatieavond georganiseerd op locatie Bredius op **3 maart 2026**. Tijdens deze avond krijgen de leerlingen uitleg over het vakkenpakket van 3mavoXL en 3 kader, en maken zij kennis met de locatie. Leerlingen die willen overstappen naar 3 kader, moeten dit zo snel mogelijk maar uiterlijk vóór 1 mei aangeven bij Bea Hulleman, de afdelingsleider vmbo kader.

Vakkenpakketkeuze in 2h6

In klas 2H6 kiezen leerlingen hun vakkenpakket voor de derde klas. (Zie bijlage 1.) Dit pakket bepaalt welke vakken zij gaan volgen en vormt een belangrijke stap richting het vmbo-tl eindexamen.

Bij het maken van je profielkeuze is het verstandig om verder vooruit te kijken. Vakken zoals Duits, Frans, Nask1 en Nask2 sluiten in het vervolgonderwijs aanzienlijk beter aan wanneer je deze eerder al hebt gevolgd. Bij een mogelijke overstap naar bijvoorbeeld 4 havo blijkt voor deze vakken vaak een stevige basis nodig om de lesstof goed te kunnen volgen.

Houd bij je keuze daarom rekening met de vakken die je in een later leerjaar of bij een eventuele overstap wilt blijven volgen.

Tip! Ben je niet zo (super) sterk in wiskunde, maar overweeg je wel een natuurprofiel? Kies dan voor aardrijkskunde. Binnen het havo-profiel **Natuur en Gezondheid** kun je **wiskunde A** combineren met **aardrijkskunde** of met **natuurkunde**.

Nog een tip! Ben je echt helemaal niet sterk in wiskunde en overweeg je om wiskunde te laten vallen in de toekomst, en wil je wel doorstromen naar de havo? **Kies dan nu Frans en Duits** in je vakkenpakket! Dit is belangrijk want anders is doorstromen naar de havo niet mogelijk! (Kies daarnaast eventueel ook AK of BV.)

Het is dus belangrijk om alvast vooruit te kijken naar leerjaar 4 en naar de mogelijkheden voor doorstroming naar de havo. Raadpleeg hiervoor bijlage 2 en 3.

Informatieavond

Om ouders/verzorgers goed te informeren over de profielkeuze en het bijbehorende keuzeproces, organiseren wij op 13 januari een informatieavond. Daarnaast geeft de decaan een voorlichting aan de leerlingen in de klas. Eind januari maken de leerlingen een voorlopige profielkeuze. De definitieve keuze voor het vakkenpakket in klas 3H6 wordt begin maart gemaakt.

Vakadvies

Om je te ondersteunen bij het kiezen van je vakkenpakket, vragen we de docenten van de keuzevakken om een vakadvies uit te brengen. (Zie hiervoor ook het hoofdstuk *Adviseringstypen voor de vakdocent*.)

De centrale vraag hierbij is: **is het verstandig om dit vak te kiezen in 3H6?** We raden je aan om deze adviezen serieus te overwegen bij het samenstellen van je vakkenpakket. Ons doel is dat je een pakket kiest waarin je succesvol kunt zijn en dat goed aansluit bij jouw kwaliteiten. Heb je vragen over een vakadvies? Vraag het aan je docent!

Verschil tussen 3H6 en 3mavoXL

In 3H6 en 3mavoXL volgen leerlingen verschillende vakkenpakketten, omdat beide trajecten een ander doel hebben:

- **3H6 (havo6-lijn):** Deze route bereidt leerlingen voor op het behalen van een havodiploma. Het vakkenpakket is daarom meer theoretisch en gericht op doorstroom naar de havo. Het tempo ligt hoger en er worden havo-vaardigheden aangeleerd.
- **3mavoXL:** Dit traject richt zich meer op de praktijk en bereidt leerlingen voor op doorstroom naar het mbo. Het vakkenpakket is praktijkgericht, met de nadruk op vaardigheden die nodig zijn voor het middelbaar beroepsonderwijs (mbo).

Als er een kans bestaat dat een leerling doorstroomt naar 3mavoXL, kiest hij of zij ook een vakkenpakket voor 3mavoXL. Soms betekent dit dat een leerling voor de zekerheid twee vakkenpakketten kiest: één voor 3H6 en één voor 3mavoXL, zodat alle opties open blijven. De decaan zal leerlingen die mogelijk overstappen naar locatie Bredius persoonlijk benaderen om hen een pakketkeuze te laten invullen voor 3mavoXL.

Nog meer verschillen tussen 3H6 en 3mavoXL:

- **Locatie:** 3H6 wordt gegeven op locatie Schilderspark, terwijl 3mavoXL op locatie Bredius plaatsvindt.
- **Diploma's:** In de havo6-lijn behaalt een leerling binnen zes jaar zowel een mavodiploma als een havodiploma. MavoXL rondt de leerlingen in 4 jaar af na het behalen van hun mavodiploma.
- **Natuur- en scheikunde:** In 3H6 kunnen leerlingen zowel natuurkunde (NSK1) als scheikunde (NSK2) kiezen, ter voorbereiding op de havo. In 3mavoXL wordt alleen natuurkunde (NSK1) aangeboden.
- **Duits:** wordt niet meer aangeboden in 3&4mavoXL, wel in havo-6.
- **Kalsbeek Voetbal Academie (KVA):** Leerlingen die deelnemen aan de KVA kunnen dit in 3H6 voortzetten. Op 3mavoXL wordt de KVA niet aangeboden.

- **Maatschappijleer:** In 3mavoXL wordt het vak maatschappijleer in de derde klas gegeven, terwijl dit in havo-6 pas in de vierde klas wordt aangeboden.
- **Modules praktijkvakken:** In 3mavoXL kunnen leerlingen naast hun reguliere vakken ook modules volgen van een praktijkvak, wat meer gericht is op het ontwikkelen van praktische vaardigheden.

Definitieve beslissing over de leerroute en niveau

De uiteindelijke beslissing over de leerroute van een leerling wordt genomen tijdens de eindvergadering door het docententeam. Op basis van de overgangsresultaten wordt dan bepaald of een leerling verder gaat in de havo6-lijn, op 3mavoXL of op een ander passend niveau. De decaan zorgt ervoor dat alle mogelijke vakkenpakketten vooraf zijn vastgelegd, zodat we goed voorbereid zijn en direct kunnen doorgaan met de juiste keuze zodra het definitieve besluit is genomen.

Belangrijk om te weten: als er aan een leerling wordt gevraagd om een vakkenpakket voor 3 mavoXL samen te stellen, betekent dit niet dat de leerling automatisch naar 3mavoXL gaat. Als de cijfers gedurende het jaar verbeteren, de resultaten voldoen aan de overgangsnormen en we voldoende ambities richting de havo zien, kan de leerling alsnog doorstromen naar 3h6. De overgangsnormen zijn te vinden vinden in de schoolgids op de schoolsite:

<https://www.kalsbeek.nl/schoolgids/schoolgids-schilderspark/onderwijs/overgangsregels/>

Vakkenpakketkeuze en gevolgen: Clustergroepen en tussenuren

Doordat de leerlingen vakken hebben gekozen, volgen zij in klas 3h6 naast de klassikale lessen ook lessen in clustergroepen. De pakketkeuze heeft invloed op het lesrooster. Leerlingen kunnen in deze fase, dus eind klas 2, geen klassenwensen meer indienen. Daarnaast krijgen zij, net als in de bovenbouw van havo en vwo, te maken met meer tussenuren in de derde klas. Via de mentorlessen stimuleren we de leerlingen om deze tijd nuttig te besteden, bijvoorbeeld door in de mediatheek in alle rust aan hun schoolwerk te werken.

Profielkeuzeproces in 3h6

De leerlingen zitten nu in de bovenbouw van havo-6. In klas 2 hebben zij hun vakkenpakket voor dit schooljaar gekozen. Dit jaar volgen zij de lessen die behoren bij hun gekozen vakkenpakket.

Vakkenpakketkeuze in 3H6

Dit jaar gaan de leerlingen hun vakkenpakket verder verfijnen. In 3H6 kiezen zij één vak dat zij laten vallen en stellen zij hun definitieve vakkenpakket samen voor 4H6. (Zie bijlage 2.) De leerlingen bepalen nu in welke vakken zij volgend jaar hun vmbo-tl-eindexamen zullen afleggen. Voor de meeste leerlingen is het direct duidelijk welk vak zij willen laten vallen. Het is wel belangrijk om te benadrukken dat zij écht alleen een vak kunnen laten vallen en geen vak kunnen kiezen dat zij het afgelopen jaar niet meer hebben gevolgd. Soms proberen leerlingen dit alsnog, maar dit is niet toegestaan, omdat ze voor dit vak een heel schooljaar hebben gemist. Om verwarring te voorkomen, schrijven leerlingen eerst op welke vakken zij op dit moment volgen. Vervolgens bekijken zij het vakkenpakketkeuzeformulier voor 4H6 om te bepalen welk vak zij kunnen laten vallen en binnen welk profiel zij dan uitkomen.

Bij het maken van deze keuze is het goed om te weten dat sommige vakken, als je ze eenmaal laat vallen, later eigenlijk niet meer realistisch opnieuw te kiezen zijn. Als school kunnen we dit niet verplichten, maar we raden het wel **zeer sterk af** om deze vakken op de havo te kiezen wanneer je ze eerder hebt laten vallen, omdat de kennisachterstand dan meestal te groot is. Dit geldt vooral voor **Duits, Frans, NaSk1, NaSk2 en wiskunde**, maar we zien dit ook bij andere vakken, zoals **aardrijkskunde**. Als je bijvoorbeeld **wiskunde** laat vallen, kun je op de havo alleen nog instromen in het profiel **Cultuur & Maatschappij (C&M)**. Dit profiel vereist wel dat je **Frans of Duits** in je pakket hebt.

Het laten vallen van een vak kan dus gevolgen hebben voor je keuzes in 4 en 5 havo. Denk daarom goed na over de consequenties:

- Welke invloed heeft deze keuze op de vakken en profielen in de bovenbouw?
- Wat betekent dit voor je mogelijkheden op de havo?

Wij adviseren leerlingen om zorgvuldig hun keuze te overwegen en, indien nodig, in gesprek te gaan met hun mentor of decaan.

Omdat het slechts om één vak gaat en dit doorgaans minder vragen oproept, organiseren we geen aparte informatieavond en geven docenten geen vakadvies. Begin januari worden ouders/verzorgers hierover geïnformeerd via een brief. Tijdens de mentorlessen geeft de decaan uitleg over de profielkeuze voor 4h6 en de overstap naar de havo. Eind januari maken de leerlingen een voorlopige profielkeuze. De definitieve keuze voor het vakkenpakket voor klas 4h6 wordt begin maart gemaakt.

Beslissingen voor klas 4H6: havo of mbo?

Volgend jaar, in klas 4H6, kiezen de leerlingen hun vakkenpakket voor havo 4 of maken ze de keuze om naar het mbo te gaan. We willen hen blijven stimuleren om hierover na te denken en actief op onderzoek uit te gaan. Indien een leerling erover denkt om naar het mbo te gaan, is het van groot belang om tijdens dit leerjaar al deel te nemen aan voorlichtingsactiviteiten, zoals open dagen of meeloopdagen.

Meeloopdagen en open dagen voor mbo-opleidingen

Leerlingen die overwegen om naar het mbo te gaan, kunnen deelnemen aan meeloopdagen bij opleidingen. Het is de verantwoordelijkheid van de leerling om zelf op zoek te gaan naar een geschikte meeloopdag en zich hiervoor aan te melden. Wij raden sterk aan om aan meeloopdagen deel te nemen, zodat de leerling een goed beeld krijgt van de opleiding die hij of zij wil volgen. Voor het bezoeken van een meeloopdag kan verlof worden aangevraagd, vergelijkbaar met verlof voor bijvoorbeeld een afspraak bij de tandarts of dokter. Zie hiervoor ook het hoofdstuk ‘*verlof aanvragen voor meeloopdagen/intake mbo*’ in dit boekje.

Naast meeloopdagen kunnen leerlingen ook open dagen van mbo- en hbo-opleidingen bezoeken, zowel fysiek als online. Dit helpt hen om een goed beeld te krijgen van de opleidingen die zij interessant vinden. Een overzicht van mbo-opleidingen en open dagen is te vinden op www.kiesmbo.nl, een handige website met een open dagenkalender en een overzicht van alle mbo-opleidingen. Voor meer informatie over de doorstroom naar hbo en wo is www.studiekeuze123.nl een nuttige bron met actuele toelatingseisen, wat ook kan helpen bij het kiezen van een vakkenpakket voor havo 4.

Opleidingenmarkten

Om leerlingen verder te ondersteunen bij hun keuze, organiseren wij zelf twee opleidingenmarkten waar oud-leerlingen en/of voorlichters informatie zullen geven over verschillende studierichtingen:

- **Op locatie Schilderspark:** Hier zullen onze oud-leerlingen hun ervaringen delen over voornamelijk hbo- en wo-opleidingen.
- **Op locatie Bredius:** Tijdens deze markt zullen verschillende voorlichters van mbo-opleidingen informatie geven over het mbo-aanbod.

We raden alle leerlingen sterk aan om deze markten te bezoeken, zodat ze goed geïnformeerd hun keuzes kunnen maken. De opleidingenmarkten vinden meestal plaats in oktober of november en in december. Leerlingen en ouders krijgen van 3h6 en 4h6 krijgen hier elk jaar een uitnodiging voor via de Kalsbeekapp.

Studiekeuzebeurs

Daarnaast vindt jaarlijks de Studiekeuzebeurs plaats in de Jaarbeurs Utrecht. Dit evenement biedt leerlingen de gelegenheid om kennis te maken met mbo- en hbo-opleidingen. Meer informatie is te vinden op www.studiekeuzebeurs.nl.

Veel leerlingen bezoeken deze beurs, die doorgaans op de laatste vrijdag en zaterdag van november wordt georganiseerd. Om lesuitval te beperken wordt er geen verlof verleend voor een bezoek op vrijdag. De beurs kan echter ook op zaterdag worden bezocht.

Qompas

Tijdens de mentorlessen wordt gewerkt met het computerprogramma **Qompas**, waarmee vorig schooljaar in 2 havo-6 al een start is gemaakt. Deze methode helpt leerlingen om inzicht te krijgen in welke bijbaan, stage of toekomstige baan het beste bij hen past. Er is een test om het persoonstype te bepalen, een beroepentest en er wordt vooruitgeblikt naar de volgende schooljaren.

Talent Factory

We organiseren elk jaar in 3 havo-6 een profielkeuzeday. Tijdens deze dag maken leerlingen kennis met verschillende beroepen en wordt gekeken naar hun kwaliteiten en talenten. Dit evenement helpt hen om een beter inzicht te krijgen in welke richting zij later willen kiezen.

Bedrijfsstage

In 3H6 lopen leerlingen een driedaagse bedrijfsstage. Tijdens deze stage ervaren zij hoe het is om in een bedrijf mee te draaien en ontdekken zij hoe verschillende beroepen er in de praktijk uitzien. Dit is een kans om te onderzoeken of een bepaald werkveld bij hen past. De stage duurt drie dagen, met minimaal 4 uur per dag. Leerlingen zoeken zelf een stageplek bij een bedrijf of organisatie die hen interesseert. **De leerlingen leveren een verslag in en houden een presentatie.** De stage wordt beoordeeld met een O/V/G en telt mee voor de overgang naar klas 4.

(Profiel)keuzeprocess in 4h6

De zesjarige havo is erop gericht om leerlingen na het behalen van hun vmbo-t diploma door te laten stromen naar de reguliere havo. Het vmbo-t diploma is geen eindpunt, maar een belangrijke tussenstap op weg naar een vervolgopleiding. Na het behalen van je vmbo-tl-diploma moet je doorleren, omdat een diploma vmbo geen startkwalificatie is. Het Kalsbeek College heeft de verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat iedere leerling zich aanmeldt voor een passende vervolgopleiding (havo of mbo) en daar ook daadwerkelijk start. (Indien nodig kan contact worden opgenomen met de leerplichtambtenaar.)

In dit hoofdstuk kunt u meer lezen over de mogelijkheden: de route naar de havo, de route naar het mbo en wat de leerlingen kunnen doen als er nog twijfels zijn. Maar eerst bespreken we welke activiteiten de leerlingen dit jaar op het gebied van loopbaanoriëntatie en begeleiding (LOB) gaan doen.

Oriëntatie op een vervolgopleiding in leerjaar 4h6

We hopen dat de leerlingen in leerjaar 3H6 al veel hebben ondernomen om te ontdekken welke opleiding mogelijk bij hen past. Op pagina 7 en 8 heeft u kunnen lezen over meeloopdagen en open dagen voor mbo-opleidingen, en dat de leerlingen hiervoor verlop kunnen aanvragen. Ook dit jaar kunnen de leerlingen zich weer aanmelden voor meeloopdagen en open dagen (zie de opendagenkalender op kiesmbo.nl of ga naar studiekeuze123.nl). We nodigen de leerlingen ook van harte uit om opnieuw deel te nemen aan onze opleidingenmarkt en, indien gewenst, de studiekeuzebeurs te bezoeken.

Afronden van het loopbaandossier

Dit jaar voltooien de leerlingen de laatste onderdelen van het loopbaandossier: Ze lopen nog 1 of twee dagen stage en maken ze opdrachten van leerjaar 4 in Qompas. Daarnaast verwerken ze het startgesprek en de driehoeksgesprekken in een verslag. Alle opdrachten moeten worden afgerond en met een voldoende beoordeeld. Pas dan is het loopbaandossier compleet. Let op: zonder een afgerond loopbaandossier kun een leerling niet slagen voor het eindexamen! De leerlingen moeten er dus voor zorgen dat alle opdrachten op tijd en zorgvuldig zijn afgerond.

Route naar de havo: vakkenpakketkeuze voor 4 en 5 havo

Leerlingen die willen doorstromen naar de havo maken dit schooljaar een keuze voor hun vakkenpakket in leerjaar 4 en 5. Omdat zij eerder al een pakket hebben samengesteld en een route naar havo 4 hebben uitgestippeld, is veel informatie al bekend.

De vakkenpakketkeuze wordt digitaal ingevuld (zie bijlage 3: vakkenpakketkeuzeformulier havo). Instructies hiervoor ontvangen de leerlingen tijdig (zie ook bijlage 5).

De decaan van havo 6 geeft tijdens de (mentor)lessen nadere toelichting op de keuzemogelijkheden. Eind januari maken de leerlingen een voorlopige profielkeuze. De definitieve keuze voor het vakkenpakket in havo 4 wordt begin maart gemaakt.

Daarnaast organiseert de decaan van de havo een informatieavond voor ouders/verzorgers. Tijdens deze bijeenkomst worden zij geïnformeerd over het keuzeproces en de mogelijkheden binnen het havo-profiel.

Vakadvies

Dit jaar ontvangen de leerlingen opnieuw een vakadvies van de docenten. De belangrijkste vraag hierbij is: **is het verstandig om dit vak te kiezen op de havo?** We raden de leerlingen aan om deze adviezen goed mee te nemen bij het samenstellen van het vakkenpakket. Ons doel is dat iedere leerling een pakket kiest waarin hij of zij succesvol kan zijn.

Daarnaast geven de docenten ook een algemeen advies over de vervolgroute: havo of mbo. De mentor zal de leerlingen hierover informeren, zodat zowel leerling als ouder/verzorger dit kan meewegen in het maken van de uiteindelijke keuze.

Nieuwe vakken op de havo

Op de havo kun je kiezen uit vier nieuwe vakken:

- Bedrijfseconomie (BE)
- Informatica (IN)
- Bewegen, Sport en Maatschappij (BSM)
- Wiskunde A en Wiskunde B (WIA/WIB)

Engels is een verplicht onderdeel van het vakkenpakket. Bij het maken van je profielkeuze dien je aan te geven of je regulier **Engels of Cambridge Engels** wilt volgen.

Om een goede keuze te maken, organiseren we een moment waarbij vakdocenten uitleg geven over de verschillende keuzevakken. Daarnaast hebben de vakdocenten een korte toelichting geschreven over de inhoud van hun vak. Deze informatie vind je vanaf pagina 41 in dit boekje.

Voorwaarden voor wiskunde B

Als je wiskunde B wilt kiezen in havo 4, moet je vooraf een aantal overstaplessen volgen. Deze lessen zijn verplicht en er wordt een afsluitende toets afgenomen. Voor toelating tot wiskunde B moet je minimaal een 5,5 behalen op deze toets. Zonder voldoende resultaat kun je dit vak niet kiezen in havo 4. (Zie voor meer informatie het hoofdstuk Overstapprogramma wiskunde b)

Voorwaarden voor andere vakken

Ons dringende advies is om op de havo door te gaan met de vakken die je op het vmbo-tl ook hebt gevolgd.

Route naar het mbo

Vanaf 1 oktober kun je je aanmelden voor een mbo-opleiding. Dit doe je zelf via de website van de mbo-instelling. In de regio Utrecht wordt hiervoor een Digitaal Doorstroom Dossier (DDD) gebruikt, dat samen met je mentor wordt ingevuld. Dit dossier is nodig voor de aanmelding. (Zie hiervoor ook het hoofdstuk *Digitaal Doorstroomdossier voor aanmelding MBO*)

Aanmelddeadline

- Uiterlijk 1 april moeten alle leerlingen die naar het mbo gaan, aangemeld zijn.
- Aanmelden na 1 april is mogelijk, maar scholen mogen je dan weigeren.

Opleidingsvarianten op het mbo

Er zijn twee varianten in het middelbaar beroepsonderwijs:

1. Beroepsopleidende Leerweg (BOL):

- Volledig dagonderwijs met een grote stagecomponent.

2. Beroepsbegeleidende Leerweg (BBL):

- Werkend leren: je werkt vier dagen per week bij een erkend leerbedrijf en gaat één dag per week naar school.
- Het is de verantwoordelijkheid van de leerling om een stagebedrijf te vinden. Op leerbanenmarkt.nl kun je erkende leerbanen vinden.

Doorstroommogelijkheden

Met een vmbo-t diploma kun je instromen in een niveau 4 mbo-opleiding. Het afronden van een niveau 4 mbo-opleiding geeft toegang tot het hbo. Zo kun je via zowel de havo als het mbo doorstromen naar het hoger beroepsonderwijs (hbo).

Wat te doen als je nog twijfelt omdat je je resultaten wilt afwachten?

Als je twijfelt tussen doorstromen naar de havo of starten met een mbo-opleiding, is het belangrijk om je op beide opties voor te bereiden. Volg hiervoor de volgende stappen:

1. Aanmelding bij het mbo:

Schrijf je in bij de mbo-opleiding van je keuze en doorloop het aanmeld- en intakeproces. Geef tijdens dit proces eerlijk aan dat je nog twijfelt over een overstap naar de havo, zodat het mbo hier rekening mee kan houden.

2. Vakkenpakketkeuze voor havo 4:

Vul ook een vakkenpakketkeuze in voor havo 4. Dit zorgt ervoor dat je, als je kiest voor de havo, direct goed van start kunt gaan en dat wij een plek voor je reserveren. Als je geen vakkenpakket voor havo 4 kiest, kunnen we niet garanderen dat we je kunnen plaatsen.

3. Definitieve keuze na de examenuitslag:

Zodra de examenuitslag bekend is, vragen we je om zo snel mogelijk een beslissing te nemen.

- Kies je voor havo 4? Meld je dan af bij de mbo-opleiding.
- Besluit je om naar het mbo te gaan? Informeer ons hierover door een e-mail te sturen naar de decaan en dit ook bij je mentor te melden.

Overstapprogramma wiskunde b

Voorlichting en overstapprogramma voor Wiskunde B

Bij de profielkeuze in havo 4 zijn er verschillende mogelijkheden wat betreft het vak wiskunde, afhankelijk van het gekozen profiel:

- **Natuur & Techniek (N&T):**
Wiskunde B is een verplicht vak binnen dit profiel.
- **Natuur & Gezondheid (N&G):**
In dit profiel kunnen leerlingen kiezen tussen Wiskunde A en Wiskunde B.
- **Economie & Maatschappij (E&M):**
Voor dit profiel is Wiskunde A verplicht. Wiskunde B kan in dit profiel niet gekozen worden.
- **Cultuur & Maatschappij (C&M):**
In dit profiel is het mogelijk om helemaal geen wiskunde te kiezen. Dit biedt meer vrijheid, maar het is belangrijk om te controleren of vervolgoopleidingen wiskunde vereisen. Als je wel wiskunde wilt kiezen, is alleen Wiskunde A beschikbaar; Wiskunde B is binnen dit profiel niet mogelijk.

Wil je Wiskunde B kiezen?

Voor leerlingen die overwegen om Wiskunde B te kiezen, wordt een speciaal overstapprogramma georganiseerd. Dit programma bestaat uit een reeks van 12 lessen waarin de basisstof van Wiskunde B wordt behandeld. Aan het einde van het programma volgt een toets. Om Wiskunde B als definitieve keuzevak te kunnen opnemen in je vakkenpakket, moet je deze toets met een voldoende (5.5 of hoger) afronden.

Tijdens de lessen krijg je de kans om twee belangrijke hoofdstukken van Wiskunde B te behandelen. Het programma helpt je om een goed geïnformeerde keuze te maken of Wiskunde B de juiste keuze is voor jou.

Inschrijven en deelnemen

Als je interesse hebt in het overstapprogramma, dien je je in te schrijven bij de decaan. De lessen zijn verplicht, en er wordt van je verwacht dat je zoveel mogelijk aanwezig bent. Mocht je tijdens het programma tot de conclusie komen dat Wiskunde B toch niet bij je past, dan is het mogelijk om tussentijds te stoppen. Houd er wel rekening mee dat je na het stoppen geen Wiskunde B meer kunt kiezen.

Als je de eindtoets niet haalt of niet kunt deelnemen, is er een herkansingsmogelijkheid. Hiervoor moet je zelfstandig extra opdrachten maken ter voorbereiding. Een voldoende voor de eindtoets of herkansing is noodzakelijk om Wiskunde B definitief te kunnen kiezen.

Heb je vragen over het overstapprogramma of over de keuze voor Wiskunde B, neem dan contact op met de decaan of je mentor.

Een extra vak (regels)

In 4h6 bestaat het profiel van een leerling uit 7 examenvakken. Dit is al één vak meer dan bij reguliere vmbo tl-leerlingen, die hun diploma met 6 vakken kunnen behalen. Havo 6-leerlingen hebben daarnaast de mogelijkheid om een extra extra vak te kiezen. Dit is echter geen vereiste voor het behalen van het diploma. Let op de volgende punten bij het kiezen van een extra extra vak:

- **Niet verplicht voor het diploma:** Een extra extra vak is niet nodig om je diploma te halen. Het is een keuze die je alleen maakt als je extra uitdaging zoekt.
- **Motivatie vereist:** Voor het kiezen van een extra extra vak is motivatie belangrijk. De leerling schrijft een korte motivatiebrief, die door de mentor en decaan wordt gelezen. Als het nodig is, gaan zij hierover in gesprek met de leerling.
- **Zwaardere belasting:** Een extra extra vak voegt een extra belasting toe aan het lesprogramma. Bekijk daarom goed of het haalbaar is op basis van je huidige cijfers en of het een verstandige keuze is.
- **Tijdsbesteding:** Het kiezen van een extra extra vak betekent dat je vrije tijd afneemt. Denk ook aan andere activiteiten zoals sport, muziek, of een bijbaan en of je voldoende tijd overhoudt voor deze bezigheden.
- **Roosterbeperkingen:** Een extra extra vak kan samenvallen met je reguliere vakken in het rooster. Het reguliere vak heeft altijd voorrang, wat kan betekenen dat je het extra extra vak zelfstandig moet volgen.
- **Duur van het vak:** Een extra extra vak wordt in principe het hele schooljaar gevolgd. Wil je toch eerder stoppen, dan kun je tot 1 december een verzoek indienen bij je mentor en de decaan.
- **BV, LO2 (en op de havo BSM) kan je niet kiezen als extra vak** in verband met de aanwezigheidsverplichting.

LOB programma havo-6 leerjaar 2 t/m 4

Leerjaar 2 (2h6)

Het LOB-programma in leerjaar 2 richt zich op het ontdekken van interesses en vaardigheden. Leerlingen werken aan de volgende onderdelen:

- **Qompas:** Het volledig invullen van:
 - Wat is Qompas?
 - Leren van ervaringen.
 - Jezelf leren kennen.
 - Vakken in de onderbouw.
 - Beroepentest.
 - Waar ik goed in ben.
 - Afsluiting leerjaar 2.
- **opdrachten:**
 - Startgesprek.
 - Voorbereiding en verslag van driehoeksgesprekken in november en maart.
 - Opdrachten gerelateerd aan bedrijfsbezoek en Technohub.
 - Opdrachten voor de familiestage.

Leerjaar 3 (3h6)

In leerjaar 3 ligt de focus op het verdiepen van zelfkennis en het oriënteren op mogelijke studies en beroepen. Leerlingen voltooien de volgende onderdelen:

- **Qompas:** Het volledig invullen van:
 - Werk.
 - Persoonlijkheidstest.
 - Stages.
 - Het opnieuw maken van de beroepentest.
 - Na de middelbare school.
 - Afsluiting leerjaar 3.
- **opdrachten:**
 - Startgesprek.

- Driehoeksgesprekken in november en maart.
- Opdrachten van de Talent Factory.
- Presentatie en verslag 3-daagse bedrijfsstage

Leerjaar 4 (4h6)

In leerjaar 4 verschuift de aandacht naar het maken van gerichte keuzes voor de toekomst. De volgende onderdelen worden behandeld:

- **Qompas:** Het volledig invullen van:
 - Competentietest.
 - Oriëntatie op het leven na de middelbare school.
 - Mijn studiekeuze.
 - Afsluiting leerjaar 4.
 - Leven als student.
- **opdrachten:**
 - Startgesprek.
 - Driehoeksgesprekken in november en eventueel in maart.
 - Het stageverslag, beoordelingsformulier en de PowerPointpresentatie.

Inhoud van de vakken in de bovenbouw van havo-6

Op de volgende pagina's worden alle vakken toegelicht. Hierin krijg je een beter beeld van wat elk vak in de bovenbouw inhoudt. Ook tijdens de lessen zullen de vakdocenten uitleggen wat er van je verwacht wordt in de bovenbouw.

Daarnaast geven de vakdocenten van de keuzevakken een advies in Magister om je te helpen bij het maken van je profielkeuze. Dit advies is vanaf begin februari zichtbaar in Magister en is gebaseerd op jouw kennis en capaciteiten voor dat specifieke vak.

Mocht je vragen hebben over het advies, aarzel dan niet om het gesprek aan te gaan met de betreffende docent. Dat kan helpen om meer duidelijkheid te krijgen.

Adviseringstypen voor de vakdocent

- ADVIES 1: KIES MIJN VAK NIET!

Een leerling die advies één krijgen wordt sterk afgeraden het vak te kiezen. Dit omdat de leerling het inzicht mist om het vak met een voldoende af te sluiten in de bovenbouw.

- ADVIES 2: HET GAAT HEEL MOEILIJK WORDEN (OVERWEEG EEN ANDER VAK INDIEN MOGELIJK)

Een leerling die zwak is in het vak, maar misschien met keihard werken een kleine zes kan scoren krijgt advies twee. Een docent zegt dus met dit advies dat hij/zij vermoedt dat een leerling die veel tijd en aandacht aan het vak gaat besteden (in zowel de les als thuis) krap een voldoende kan halen.

- ADVIES 3: MET EEN GOEDE WERKHOUING MOET HET KUNNEN

Bij dit advies gaat de docent ervan uit dat de leerling het vak met een goede werkhouding in de klas en thuis moet kunnen afronden met een voldoende. Hiermee voorspelt de docent dus eigenlijk een zes (of een zeven) wanneer de leerling goed meewerkt.

- ADVIES 4: JE KUNT MIJN VAK GOED KIEZEN!

Met dit advies geef de docent aan dat een leerling het inzicht heeft het vak met een goede voldoende af te sluiten in de bovenbouw.

Aardrijkskunde (havo-6)

Ontdek de fascinerende wereld van de bovenbouw aardrijkskunde! Je zult bij het vak aardrijkskunde in aanraking komen met heel veel verschillende onderwerpen; Hoe werken weer en klimaat? Welke invloed heeft de bevolkingsontwikkeling op de inrichting van gebieden? Waarom is de relatie van Nederland met water zo bijzonder?

Aardrijkskunde in de bovenbouw daagt je uit om complexe vraagstukken te onderzoeken, zoals de mondiale ongelijkheid, duurzaamheid, migratie, klimaatvraagstukken en de impact van stedelijke groei. Juist door deze afwisseling aan onderwerpen, dagelijks terug te lezen in het nieuws, is het vak zeer actueel en variërend. Je hebt door je brede wereldbeeld en vaardigheid om een probleem van veel verschillende invalshoeken te benaderen een voorsprong bij veel vervolgopleidingen.

Huiswerk en zelfstandig leren

In de bovenbouw moet je zelf per week je werk bijhouden, nakijken en actief betrokken zijn bij de lessen. Dat wil zeggen: meedenken en meedoen en op tijd je vragen stellen.

Vaardigheden

Uiteraard zal in de bovenbouw ook de (kaart)vaardigheden verder worden getraind, waarbij gegevens van kaarten en bronnen geanalyseerd en geïnterpreteerd worden. Dit zijn belangrijke vaardigheden voor je toekomst. Er zullen ook een aantal opdrachten gegeven worden in de bovenbouw waarbij de volgende vaardigheden aan bod komen:

- objectieve gegevens verzamelen over een gebied
- hoofd – en deelvragen maken
- gegevens verwerken in een verslag
- samenwerken in een groep
- presenteren voor een klein groepje of voor de klas
- eigen mening formuleren over vraagstukken

Toetsing

Vanaf klas 3 ben je al bezig met Schoolexamen lesstof en je zult zodoende in klas 3 al een klein percentage van de schoolexamencijfer opbouwen en in klas 4 verder opbouwen. Dit zal je goed voorbereiden op je uiteindelijke examen!

Kortom, aardrijkskunde is een boeiend en nuttig vak als jij de wereld, de mensen, de relaties tussen landen en continenten, vroeger, in de huidige tijd, en in de toekomst beter wilt leren begrijpen en waarderen.

Beeldende Vorming (havo-6)

Beeldende vorming kies je niet, omdat je denkt dat het makkelijker is dan Aardrijkskunde of omdat je naast Engels niet ook nog Duits wil. Beeldende Vorming kies je, omdat je graag met je handen bezig wil zijn. Omdat je je creatief wil uiten en dat handen en voeten wil geven door nieuwe technieken te leren.

Naast het leren van nieuwe technieken en gebruik maken van deels andere materialen dan je in de voorgaande jaren hebt gehad, ga je je ideeën vormgeven en op een creatieve manier oplossingen bedenken voor de knelpunten waar je tegen aanloopt. Iets dat trouwens niet alleen voor Beeldende Vorming geldt. Op elk vlak en bij elk vak zul je tegen knelpunten aanlopen, maar juist bij de kunstvakken leer je op een andere manier te denken en op een andere manier tot oplossingen te komen voor de opdrachten die je worden toegeworpen.

In de theorieles zul je vooral bezig zijn met het beschouwen van kunst, je krijgt handvatten om te begrijpen hoe en waarom iemand een kunstwerk maakt. Deze kennis gebruik je tijdens de praktijklessen waar je aan twee- en driedimensionale opdrachten werkt. Bij de tweedimensionale opdracht ga je tekenen met potlood, krijt of Oost-Indische inkt, schilderen met acrylverf, waterverf en verfstiften en een prent maken met linoleum. Tijdens de driedimensionale opdracht werk je vooral met klei. Het proces is net zo belangrijk als het eindproduct.

In het examenjaar ga je een stuk zelfstandiger te werk. Je maakt je eigen opdracht waarbij je zelf de technieken en materialen kiest. Je kunt bij de tweedimensionale opdracht bijvoorbeeld weer tekenen met potlood of krijt, schilderen met acrylverf en verfstiften of een prent maken met linoleum. Tijdens de driedimensionale opdracht kun je naast klei ook werken met materialen als was, hout, metaal, papier of stof. Fotografie, animatie en film behoren ook tot de mogelijkheden.

Biologie (havo-6)

Biologie in je studie en toekomstige carrière: Een wereld vol mogelijkheden

Sta je op het punt om een profiel te kiezen en overweeg je biologie? Of heb je geen idee wat je met biologie kunt doen? Dan is deze tekst voor jou! Biologie is namelijk een vak dat niet alleen boeiend is, maar ook ontzettend nuttig kan zijn in je toekomstige studie en carrière. Of je nu naar het mbo of hbo wilt, er zijn talloze studies en beroepen waar biologie een belangrijke rol speelt. In dit stuk ontdek je welke dat zijn, wat je kunt verwachten tijdens je biologie-examen op de mavo en havo, en waarom het een slimme keuze kan zijn om biologie in je vakkenpakket op te nemen.

Wat leer je bij biologie?

Biologie gaat over het leven: planten, dieren, mensen, ecosystemen en nog veel meer. Je komt meer te weten over onderwerpen zoals erfelijkheid, het menselijk lichaam, milieu en biodiversiteit. Je zult ook onderzoeken doen, zoals gedragsonderzoek of het bekijken van cellen onder een microscoop. Het vak biologie helpt je beter te begrijpen hoe alles om ons heen in elkaar zit, van de kleinste bacteriën tot grote ecosystemen.

Biologie op de mavo en havo: wat komt er in het examen?

Of je nu mavo of havo doet, tijdens je biologie-examen worden verschillende onderwerpen getoetst. Dit zijn de belangrijkste thema's die je kunt verwachten.:

Voor het examen biologie:

1. **Voortplanting en ontwikkeling** – Hier leer je meer gedetailleerd over voortplanting bij mensen, dieren en planten, en hoe organismen zich ontwikkelen.
2. **Ecosystemen en ecologie** – Hoe werken voedselketens en voedselwebben? Wat gebeurt er als een ecosysteem verstoord wordt?
3. **Celbiologie** – Je gaat dieper in op de bouw en werking van cellen. Hoe gebruiken cellen energie en hoe communiceren ze met elkaar?
4. **Erfelijkheid en evolutie** – Je leert over genetica en erfelijkheid, inclusief het ontstaan van nieuwe soorten en hoe organismen zich aanpassen aan hun omgeving.
5. **Gezondheid en ziekte** – Wat zijn de oorzaken van ziektes en hoe kunnen we ziektes voorkomen en behandelen? Hier kijk je bijvoorbeeld naar bacteriën, virussen en het immuunsysteem.

Met deze kennis leg je een sterke basis voor veel vervolgopleidingen en beroepen.

Welke mbo-studies en beroepen vragen om biologie?

Heb je biologie in je vakkenpakket en wil je later een mbo-opleiding gaan doen? Dan zijn er veel interessante opties waarbij biologie een belangrijke rol speelt. Een aantal voorbeelden zijn:

1. **Verpleegkunde (MBO)** – In deze opleiding leer je hoe je mensen kunt verzorgen en medische hulp kunt bieden. Je hebt veel kennis van het menselijk lichaam nodig, en biologie helpt je te begrijpen hoe de verschillende organen werken, hoe ziektes ontstaan en hoe het lichaam daarop reageert. Met een diploma Verpleegkunde kun je werken in ziekenhuizen, verpleeghuizen of in de thuiszorg.

2. **Dierenverzorging of Paraveterinair** – Werk je graag met dieren? Dan is een opleiding tot dierenverzorger of assistent-dierenarts misschien iets voor jou. Je hebt veel kennis nodig over dieren, hun gedrag, voeding en ziektes. Biologie helpt je om deze kennis op te bouwen.
3. **Laboratoriumtechniek** – Vind je het leuk om in een laboratorium te werken? Dan kun je kiezen voor een opleiding in de laboratoriumtechniek. Je onderzoekt bijvoorbeeld bloedmonsters of waterkwaliteit. Je hebt veel kennis nodig van cellen, chemische processen en micro-organismen, die je allemaal leert tijdens biologie.
4. **Milieu en Groenbeheer** – Wil je graag in de natuur werken en bijdragen aan een duurzame toekomst? Dan zijn er opleidingen die zich richten op natuurbeheer, milieukunde en groenvoorziening. Hier leer je hoe je ecosystemen gezond kunt houden en hoe je de impact van mensen op het milieu kunt verkleinen.

Biologie en hbo-studies: welke richtingen kun je op?

Ook op het hbo kun je veel kanten op als je biologie hebt gevolgd. Hier zijn een paar interessante studies waar biologie een belangrijke rol speelt:

1. **Fysiotherapie** – Als fysiotherapeut help je mensen om van blessures te herstellen of om beter te bewegen. Je kennis van spieren, botten en het zenuwstelsel is essentieel. Biologie geeft je een goed begrip van het menselijk lichaam en hoe je mensen kunt helpen om weer fit te worden.
2. **Diermanagement of Diergezondheid** – Werk je liever met dieren? Dan kun je bijvoorbeeld kiezen voor een opleiding in Diermanagement of Diergezondheid. Hierbij leer je alles over het welzijn van dieren, hun gedrag en gezondheid. Je kunt bijvoorbeeld werken in een dierenasiel, dierenpark of zelfs onderzoek doen naar dierziektes.
3. **Milieukunde** – Deze opleiding richt zich op milieuvraagstukken en duurzaamheid. Hoe kunnen we de aarde beschermen tegen klimaatverandering? Hoe zorgen we ervoor dat ecosystemen gezond blijven? In deze studie leer je over het belang van biodiversiteit, duurzame energie en hoe we verstandig met de natuur omgaan.
4. **Hbo Verloskunde** – Deze studie is gericht op het leren begeleiden van zwangeren en hun partners tijdens de zwangerschap, bevalling en het kraambed. Je leert hoe een normale zwangerschap verloopt en hoe je complicaties kunt herkennen zodat je tijdig kunt doorverwijzen naar een medisch specialist.
5. **Biologie en Medisch Laboratoriumonderzoek** – Wil je graag onderzoek doen naar ziektes of nieuwe medicijnen ontwikkelen? Dan is deze studie iets voor jou. Hier leer je hoe je experimenten uitvoert in een laboratorium en hoe je biologische processen kunt bestuderen. Biologie is hier de basis voor alles wat je gaat leren.

Waarom biologie kiezen? Biologie is niet alleen een interessant vak, maar het geeft je ook een sterke basis voor veel studies en beroepen. Je leert vaardigheden zoals onderzoek doen, kritisch denken en probleemoplossend vermogen, die je in veel beroepen goed kunt gebruiken. Kortom, ben je nieuwsgierig naar hoe het leven werkt en wil je bijdragen aan de zorg, natuur of wetenschap, dan is biologie een uitstekende keuze voor jouw vakkenpakket! Wie weet ontdek je een passie voor de zorg, dieren of de natuur, en vind je een carrière die echt bij jou past.

CKV (havo-6)

Iedereen maakt deel uit van een cultuur. Veel leerlingen vaak ook van meerdere subculturen. Wat daarmee bedoeld wordt, ga je leren. Kunst als ultieme uiting van cultuur is overal om je heen, maar je ziet het lang niet altijd. CKV is er om je ogen te openen voor alle mooie vormen van kunst en cultuur om je heen. Bij CKV ga je je blik op je eigen leefomgeving verbreden. Je gaat onderzoek doen naar uitingen van cultuur en reflecteren op wat dit voor jou betekent.

Je begint met een opdracht waarbij je bij jezelf en je directe omgeving op zoek gaat naar wat jij al meegemaakt hebt op het gebied van kunst en cultuur. In groepjes ga op onderzoek naar waarom van al die 1700+ Hollandse meesters er vijf veel bekender zijn geworden dan al die andere. De resultaten presenteer je in een stop motion film, die je samen gaat maken. Dat is niet het enige dat uit je handen gaat komen. Je gaat ook aan de slag met het maken van een reclame; van tekstschrijven tot het maken van jingle. Alles gaan jullie zelf doen met als doel; succesvol een boodschap overbrengen aan anderen.

De kennis die je opdoet bij CKV doe je op door te doen. Geen teksten leren, geen toetsen maken, maar door aan de slag te gaan, leer je wat kunst en cultuur is.

Duits (havo-6)

Waarom zou je tegenwoordig nog Duits leren, nu veel mensen ook Engels spreken? Met zo'n 120 miljoen moedertaalsprekers is Duits de meest gesproken taal in Europa. Niet alleen in Europa, maar ook daarbuiten spreken ze Duits, bijvoorbeeld in Namibië. Door een extra taal te leren, kun je met meer mensen communiceren, bijvoorbeeld met mensen die geen Engels spreken. Ook tijdens je studie kun je wat aan Duits hebben. Denk bijvoorbeeld aan het volgen van (een deel van) je studie in een Duitstalig land. Ook in een tussenjaar of tijdens de vakantie kan Duits goed van pas komen. Niet alleen gaan veel Nederlanders in de zomer en winter bijvoorbeeld naar de bergen, maar ook gaan veel Duitsers in Nederland op vakantie.

Bovendien kan het beheersen van de Duitse taal een voordeel zijn op je werk. Werk je bijvoorbeeld bij een bedrijf, dat veel zakendoet met Duitsland, dan is het een pluspunt om Duits te kunnen spreken. Aangezien Duitsland de grootste handelspartner van Nederland is, is de kans groot dat je met de Duitse markt te maken krijgt. In Nederland is er zelfs een Duits-Nederlandse Kamer van Koophandel, die Nederlandse bedrijven, die handel drijven met Duitsland, adviseert. Ook op politiek niveau is Duits een veel gesproken taal, omdat Duitsland een van de machtigste landen in de Europese Unie is.

Bij Duits leer je niet alleen de taal, maar leer je ook meer over de cultuur, literatuur en geschiedenis van de Duitstalige landen. Hierdoor krijg je inzichten in nieuwe culturen en leer je zowel over de verschillen als over de overeenkomsten.

Leerstof en onderwerpen

In de onderbouw wordt de lesmethode Neue Kontakte gebruikt. Dat geldt trouwens ook voor de bovenbouw, zodat er een geïntegreerd curriculum wordt opgebouwd. Eerst wordt de basis gelegd van grammatica, idioom en zinsbouw. Aan de taalvaardigheden – lezen, luisteren, spreken, schrijven – wordt uiteraard ruim aandacht besteed. Met de methode en verschillende andere opdrachten, zoals CITO luistertoetsen en oefeningen, kijkpresentaties en eigen materiaal, worden deze vaardigheden geoefend.

In een latere fase wordt er ook aandacht besteed aan geschiedenis, cultuur en literatuur. Bijvoorbeeld over de periode van de Berlijnse Muur en de DDR.

In een andere opdracht gaan we in op Duitstalige muziek, van bekende schlagers als Atemlos durch die Nacht tot aan klassieke muziek – denk aan Bach of Mozart – of rock van bijvoorbeeld Nena met 99 Luftbalone.

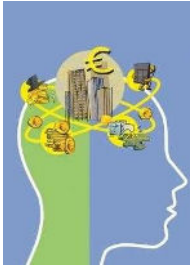
Toetsing

In de onderbouw krijg je naast hoofdstuktoetsen ook projectopdrachten zoals het maken van een Duitstalige vlog.

Economie (havo-6)

Introductie

Economie gaat over het begrijpen van de wereld om je heen. Het vakgebied economie bestudeert de keuzes die mensen moeten maken omdat hun middelen (geld en tijd) beperkt zijn. Denk hierbij aan de keuzes die het kabinet maakt over de verschillende uitgaven die ze kunnen doen. Zo kunnen ze bijvoorbeeld meer geld uitgeven zodat schoolgebouwen gemoderniseerd kunnen worden, maar dan kunnen ze dat geld niet uitgeven aan de verbetering van defensie.

Inhoud

Consumptie

- **Behoeften en Schaarste:** Mensen willen veel, maar hebben niet genoeg geld voor alles. Dit betekent dat ze keuzes moeten maken over wat ze kopen.
- **Consumentengedrag:** Waarom kopen mensen bepaalde producten? Wat beïnvloedt hun keuzes?
- **Prijsbepaling:** Hoe worden prijzen bepaald? Wat zorgt ervoor dat de prijs van bijvoorbeeld een brood verandert?
- **Sparen en Lenen:** Hoe beslissen mensen over sparen en lenen? Wat gebeurt er met je geld als er inflatie is?

Productie

- **Productieprocessen:** Hoe worden producten gemaakt en waarom op bepaalde plaatsen?
- **Kosten en Baten:** Hoe zorgen bedrijven ervoor dat ze winst maken? Wat zijn de kosten en wat verdienen ze?
- **Innovatie en Technologie:** Hoe helpen nieuwe ideeën en technologie om producten beter en sneller te maken?
- **Risico en Informatie:** Hoe gaan bedrijven om met onzekerheden, zoals veranderingen in de vraag?

Overheid

- **Marktwerking en Overheidsingrijpen:** Hoe helpt de overheid de markt als deze niet goed werkt? Bijvoorbeeld door regels te maken of subsidies te geven.
- **Belastingen en Uitgaven:** Hoe gebruikt de overheid belastinggeld om dingen te betalen zoals scholen en ziekenhuizen?

- **Economisch Beleid:** Wat doet de overheid om de economie te helpen groeien en werkloosheid te verminderen?
- **Welvaart en Groei:** Hoe helpt de overheid om het land rijker te maken en het geld eerlijk te verdelen?

Internationale Ontwikkelingen

- **Wereldhandel en Globalisering:** Hoe handelen landen met elkaar en wat betekent globalisering voor onze economie?
- **Valutamarkten en Wisselkoersen:** Hoe worden wisselkoersen bepaald en wat betekent dit voor de handel tussen landen?
- **Internationale Samenwerking:** Hoe helpen internationale organisaties zoals de Wereldbank landen om stabiel en groeiend te blijven?
- **Economische Crises en Hulp:** Wat gebeurt er tijdens een wereldwijde economische crisis en hoe kunnen landen elkaar helpen?

Vaardigheden

- Taalvaardigheid: informatie uit bronnen kunnen halen (tijdschriften, kranten, internetartikelen etc.), maar ook het formuleren van antwoorden.
- Basis rekenvaardigheden (procenten, indexcijfers etc.).
- Werken met grafieken en tabellen.
- Analytisch vermogen: het kunnen analyseren van vraagstukken en oplossingen bedenken. Hierbij maak je gebruik van oorzaak-gevolg redeneren en probeer je logische verbanden te leggen.

Moeilijkheidsgraad

Analytisch vermogen en het goed formuleren van oorzaak-gevolg redeneringen zijn belangrijk. Als dit niet je sterkste punten zijn kan economie een lastig (maar zeker niet onmogelijk) vak zijn.

Aansluiting andere vakken en vervolgoopleidingen

Kennis opgedaan bij Nederlands en wiskunde komt erg van pas. Economie is een verplicht profielvak in het profiel Economie en Maatschappij. Daarnaast kan economie in alle andere profielen gekozen worden in de vrije ruimte. Bij veel (maatschappelijke en economische) vervolgstudies wordt economische kennis verwacht, maar is het geen verplichting voor toelating.

Toetsing: In de jaren 3h6 en 4h6 maak je schoolexamens over de eerder genoemde onderwerpen die bij de inhoud kan teruglezen. In 4h6 sluit je het vak economie af met een centraal examen dat 120 minuten duurt.

Engels en Cambridge English (havo-6)

Engels is een verplicht vak in de bovenbouw van havo6, en dat is niet voor niets! Engels is een wereldtaal die je ook in Nederland veel hoort. Misschien gebruik je de taal al tijdens het gamen, op sociale media, op vakantie in het buitenland, of als je toeristen in eigen land tegenkomt. Later, als je verder gaat leren op de havo en daarna het hbo, zal je merken dat je nog vaker Engels tegenkomt. Veel boeken en informatie voor je studie zijn namelijk in het Engels geschreven. Ook zijn er steeds meer Engelstalige opleidingen, en is het handig als je met buitenlandse studenten kunt communiceren. In de lessen Engels op havo6 bereiden we je hierop voor.

De lessen richten zich op:

- Spreken
- Schrijven
- Lezen
- Luisteren

Speaking

In elke les wordt er aandacht besteed aan het spreken van Engels. Je docent spreekt Engels in de les, en je wordt aangemoedigd om zelf ook in het Engels te antwoorden. Zo wordt het vanzelf een gewoonte om in het Engels te praten, zelfs als je niet altijd de juiste woorden weet. Oefening baart kunst!

Writing

In de onderbouw heb je al geleerd om e-mails en korte berichten te schrijven. In de bovenbouw ga je meer uitdagende teksten schrijven, zoals recensies van een film of boek, of een verslag van een activiteit. Daarnaast leer je ook om formele e-mails of brieven te schrijven. Zo leer je je schriftelijke vaardigheden verder ontwikkelen.

Reading

Het eindexamen Engels op de havo6 bestaat uit leesvaardigheid. Om je hierop voor te bereiden, lezen we veel in de bovenbouw. Je krijgt teksten uit het lesboek en uit ander oefenmateriaal. Ook lezen we minimaal één boek per jaar, dat je mag kiezen uit de schoolbibliotheek of onze eigen collectie.

Listening

Waarschijnlijk luister je al veel naar Engels, bijvoorbeeld via films, series of muziek. Dat is een geweldige manier om de taal beter te leren.

Cambridge English programma

Het Cambridge English programma start in jaar 2 van H6. Je vervolgt dit programma in jaar 3. Dit programma bestaat naast het reguliere programma Engels. Met Cambridge English krijg je de mogelijkheid om een examen te doen voor het First Certificate of English (B2 First). Dit certificaat wordt internationaal erkend en is een opstapje naar het Cambridge Advanced Certificate (C1 Advanced) waarmee gestart kan worden in klas 4 havo. Het C1 Advanced diploma kan handig

zijn als je in de toekomst een Engelstalige opleiding wilt volgen, bijvoorbeeld op het hbo. Dit programma is vooral geschikt voor leerlingen die Engels leuk vinden en het al goed beheersen.

luisteropdrachten die je helpen om je kijk- en luistertoetsen goed te maken. Aanraders zijn TED Talks, CNN 10 en BBC News en allerlei andere interessant video's van het internet.

Door al je Engels vaardigheden te oefenen, zorgen we ervoor dat je klaar bent voor je vervolgopleiding op de havo, en daarna het hbo, en dat je in het dagelijks leven goed uit de voeten kunt met Engels!

Frans (havo-6)

Le français au lycée – Frans in de bovenbouw mavo

Salut !

Tu vas choisir le français ? Mais bien sûr ! Pourquoi ? Nou, daarom! Wist je dat...

- Frans een belangrijke taal is in verschillende sectoren. Denk aan: de technologie, de vliegindustrie (KLM-Air France), de sport, voedingsindustrie, mode, toerisme, internationaal recht.
- Er meer dan 350 Franse bedrijven zijn in Nederland, waaronder Novotel, Renault en Michelin. Er meer dan 200 Nederlandse bedrijven zijn in *La douce France*.
- Frankrijk het meest bezochte land ter wereld is, met meer dan 70 miljoen bezoekers per jaar!
- Parijs niet de grootste Franstalige stad is, maar dat is Kinshasa, de hoofdstad van Congo.
- Frans de officiële taal is in veel internationale organisaties, waaronder Het Rode Kruis, de NAVO, de EU, Artsen zonder Grenzen.
- Frans de officiële taal is in maar liefst 38 landen!
- ... en het is de taal van de liefde 😊

In de bovenbouw werken we met het boekje ‘examenidioom’. Je leert hiermee je woordenschat te vergroten. Trop bien ! Niet alleen belangrijk voor je schriftelijk eindexamen, maar ook om in de klas te kunnen zeggen dat je bijvoorbeeld je boek bent vergeten: “Madame, excusez-moi, j’ai oublié mon livre” 😊. Daarnaast werken we aan de hand van een ‘paspoort’ aan een Franse presentatie. Daar krijg je genoeg tijd voor om dat in de klas voor te bereiden en aan je Franse uitspraak te werken!

Door het luisteren naar luister- en kijkfragmenten word je voorbereid op de Franse cito kijk- en luistertoets. We oefenen in de klas met Franse cito toetsen van afgelopen jaren, maar misschien ook wel door te luisteren naar je Franse favoriete popartiest! Om het luisteren verder te ontwikkelen, halen we de Franse cultuur de klas in door het kijken en luisteren naar Franse films. Een ‘excursie’ naar de bioscoop om de laatste Franse film te bekijken, bestaat tot de mogelijkheden! Pas mal, non ?

Wil je solliciteren voor een vakantiebaantje in Frankrijk na je diploma ‘pour perfectionner ton français’ (=je Frans verbeteren) of een mail/berichtje willen schrijven aan je Franse vriend of

vriendin? Wij helpen je daarbij! In de les oefenen we met het schrijven van een Franse tekst: we letten op de Franse zinsvolgorde, het stellen van een Franse vraag en het correct schrijven van de Franse werkwoorden. We doen dit aan de hand van de boeken van Grandes Lignes.

Nog geen genoeg van Frans? Meld je dan aan voor DELF Scolaire! Je komt gedurende een periode één keer per week bij elkaar om je voor te bereiden op het DELF-examen. Je kunt een internationaal erkend certificaat behalen waarmee je overal je niveau Frans kunt aantonen. Een echte plus voor op je CV.

Twijfel je of je wel of geen Frans gaat kiezen? Bespreek het dan met je docent. Hij of zij kan je ook in contact brengen met een bovenbouwleerling om daar je vragen aan te stellen. Als je in de onderbouw goed mee kon komen en serieus en met enige regelmaat hebt gewerkt, zul je weinig problemen ondervinden.

Bref (kortom), wie het Frans redelijk beheerst, heeft meer kansen op de arbeidsmarkt, meer mogelijkheden bij stages, uitwisselingen en verdere studies en meer plezier in de vrije tijd: op vakantie, bij het ontmoeten van nieuwe mensen, lezen en het zien van films.

Au revoir!

Les profs de français

Geschiedenis (havo-6)

Waarom zou je kiezen voor Geschiedenis in de bovenbouw?

Geschiedenis is zoveel meer dan alleen het onthouden van feiten en jaartallen! Het is het verhaal van onze wereld, vol spannende gebeurtenissen, intrigerende mensen, en verrassende wendingen die de samenleving hebben gevormd tot wat het nu is. Door geschiedenis te kiezen, duik je dieper in deze verhalen en leer je hoe het verleden ons heden beïnvloedt. Je ontdekt hoe mensen vroeger leefden, welke keuzes zij maakten, en hoe die keuzes ons dagelijks leven nu nog beïnvloeden.

Wat leer je door Geschiedenis te kiezen?

Geschiedenis helpt je belangrijke vaardigheden te ontwikkelen die je ook buiten de school zullen helpen. Denk aan:

- **Kritisch denken:** Je leert informatie te analyseren en de betrouwbaarheid ervan in te schatten.
- **Probleemoplossend vermogen:** Door historische gebeurtenissen te onderzoeken, begrijp je waarom bepaalde beslissingen werden genomen en leer je hoe problemen in verschillende tijden en situaties werden opgelost.
- **Verbanden zien/ herkennen:** Historische verbanden helpen ons te zien hoe economische, politieke, sociale en culturele veranderingen met elkaar verweven zijn.
- **Onderzoeksvaardigheden:** Je leert hoe je zelf onderzoek kunt doen naar verschillende onderwerpen en hoe je historische bronnen kunt raadplegen en gebruiken.
- **Argumenteren en schrijven:** Je leert hoe je je mening kunt onderbouwen met feiten en logica, en hoe je die op een overtuigende manier op papier kunt zetten.

Waarom is Geschiedenis belangrijk voor jouw toekomst?

Geschiedenis is niet alleen leuk en interessant, maar ook belangrijk voor je toekomst. Het vak leert je om het grote geheel te zien en verbanden te leggen tussen gebeurtenissen en ontwikkelingen. Deze vaardigheden zijn nuttig in veel vervolgopleidingen, zoals de pabo, journalistiek, (hbo)rechten, economie en nog veel meer! Ook in beroepen waarbij je te maken krijgt met mensen, de samenleving of besluitvorming, komen de vaardigheden die je bij geschiedenis hebt geleerd goed van pas.

Wat kun je verwachten bij het eindexamen vmbo tl Geschiedenis?

Het examen Geschiedenis op het vmbo tl richt zich op twee belangrijke onderwerpen:

1. **De Nederlandse staatsinrichting vanaf 1848:** Je leert over de veranderingen in hoe Nederland wordt bestuurd, zoals de grondwet van Thorbecke en de ontwikkeling van democratie in ons land.
2. **Belangrijke gebeurtenissen en ontwikkelingen in de Nederlandse en Europese geschiedenis vanaf 1900:** Dit gaat over onderwerpen zoals de Eerste en Tweede Wereldoorlog, de Koude Oorlog, en de Europese samenwerking na de oorlog.

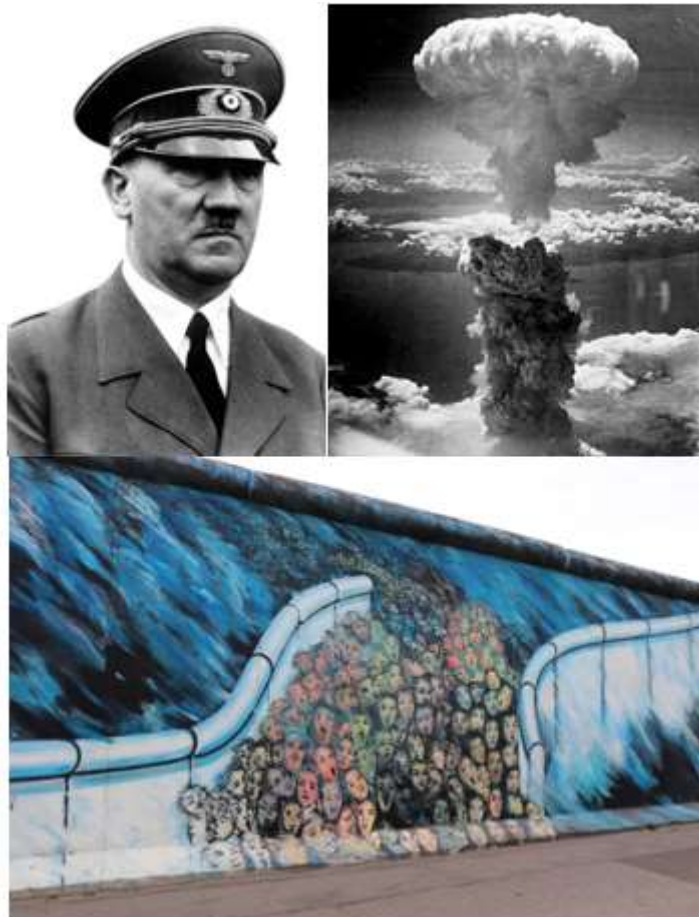
Tijdens het examen wordt er gekeken naar hoe goed je deze onderwerpen begrijpt en hoe je deze kennis kunt toepassen. Je krijgt vragen over gebeurtenissen en periodes die je hebt behandeld, waarbij je moet uitleggen wat er gebeurde en waarom dat belangrijk was. Daarnaast maak je gebruik van bronnen, zoals teksten, kaarten of afbeeldingen, en beantwoord je daarmee vragen. Het examen test niet alleen of je de feiten kent, maar ook of je kunt nadenken over de betekenis en gevolgen van historische gebeurtenissen.

Wil je doorstromen naar de havo?

Veel leerlingen kiezen op de havo voor het profiel C&M of E&M, waarbij geschiedenis een verplicht vak is. Je kunt er nu voor kiezen om geschiedenis te laten vallen en in havo 4 opnieuw op te pakken, maar het is aan te raden om eindexamen te doen in geschiedenis. Dit zorgt voor een betere aansluiting op de havo.

Met Geschiedenis kies je voor een vak dat je blik op de wereld verruimt en dat je voorbereidt op een toekomst waarin kritisch nadenken en analyseren steeds belangrijker worden.

Ga jij de geschiedenis induiken?

Godsdienst (havo-6)

Onderwerpen

In de bovenbouw van de Havo6 breiden de leerlingen hun kennis over de verschillende wereldgodsdiensten uit. In de eerste twee jaar hebben jullie al geleerd over het christendom. In het derde leerjaar leren jullie over het jodendom en de islam en in het vierde leerjaar leren jullie over het hindoeïsme en het boeddhisme. We behandelen onderwerpen zoals de ontstaansgeschiedenis van deze godsdiensten, de heilige geschriften, heilige gebouwen, feesten en rituelen. We dagen jullie uit om kritisch na te denken en vragen te stellen over deze godsdiensten. Ook brengen we regelmatig voorbeelden in hoe je deze godsdiensten tegen kunt komen in de wereld om je heen, zodat jullie de relevantie van religie in de moderne samenleving beter kunnen begrijpen. Daarnaast maak je in klas 3 en 4 kennis met ‘ethiek’: het kritisch nadenken over goed en fout handelen. Je ontdekt wat normen en waarden zijn en leert te ontdekken hoe religie je normen en waarden kan beïnvloeden. Ook maak je kennis met verschillende ethische stromingen die je kunnen helpen bepalen wat goed handelen in een situatie is. Tenslotte ga je reflecteren op je eigen normen en waarden en ga je ook in de praktijk aan de slag met ‘goed handelen’!

Vaardigheden

Naarmate jullie verder komen in de bovenbouw leer je steeds meer om de verschillende levensbeschouwingen met elkaar te vergelijken. Ook ga je steeds meer bezig met de vraag wat

religie nu betekent voor het dagelijks leven van mensen. Door de verschillende perspectieven te bestuderen, ontwikkelen jullie kritisch denken en leren jullie om verschillende opvattingen te begrijpen en respecteren. Via het gesprek over en vanuit verschillende perspectieven oefenen we de dialoog en word je uitgedaagd om jouw waarden en overtuigingen te onderzoeken.

Toetsing

Naast repetities wordt ook in ieder jaar een opdracht gegeven. Via de toetsing toon je aan dat je de leerdoelen hebt behaald en gegroeid bent in je vaardigheden.

LO (havo-6)

Bij het vak L.O. kijken we vanuit het totale mens-principe naar (samen) bewegen met als doel een leven lang plezier in bewegen.

Naast plezier in bewegen staat veelzijdig bewegen hoog in het vaandel bij ons vak. Je zal dus veel verschillende sporten/ spellen doen in de les.

Vanuit 'de 10 van l.o.' kijken we naar jouw (beweeg)gedrag in de les. Deze 10 punten gaan over je inzet, betrokkenheid, reflectief vermogen en andere belangrijke zaken.

DE 10 VAN LO

IK:

1. Ben in de lessen aanwezig
2. Houd me ook tijdens de les LO aan de schoolregels
3. Neem deel aan de les in gepaste sportkleding, met de juiste schoenen, zonder kauwgom en sieraden
4. Kom positief binnen, ga meteen aan de slag en neem actief en geïnteresseerd deel aan de les
5. Kan goed omgaan met spelregels, gemaakte afspraken en winnen/verliezen.
6. Neem deel in verschillende rollen zoals scheidsrechter, hulpverlener, organisator, coach
7. Neem op mijn eigen niveau deel aan de gymles
8. Laat zien dat ik mezelf wil verbeteren en ontwikkelen
9. Sta open voor feedback van de docent en van medeleerlingen, en geef feedback aan medeleerlingen en docent
10. Kan tijdens het leerproces kritisch naar mijzelf kijken

Elke periode krijgt je een beoordeling (O/V/G) die gebaseerd is op deze 10 punten. Daarnaast ontvang je feedback over je deelname in de lessen die zichtbaar is voor jou en thuis met punten die goed gaan en eventuele verbeterpunten.

LO2 (havo-6)

Bij het praktische vak L.O.2 ga je in 2 jaar de verdieping in op het gebied van sport, voeding, E.H.B.O. en gezondheid.

Je leert vanuit verschillende rollen naar het bewegen en organiseren van lessen/ toernooien van en door jezelf en anderen te kijken.

Op het gebied van sport staan o.a. atletiek, turnen, kickboksen, dans, softbal, krachttraining op het programma. Daarnaast leer je hoe je eerste hulp kan verlenen bij (sport) blessures en hoe je moet reanimeren. Je krijgt inzicht in wat voeding doet met je energiebalans en leert een eigen krachttrainingsprogramma te maken, verantwoorden en volgen.

LO2 is een vak gemaakt voor de sportieve leerling die breed geïnteresseerd is in sport en alles daar omheen. Het is een vak waar je ook geregeld voor een groep moet staan om iets uit te leggen of organiseren, dus het heeft zeker ook een meerwaarde voor de leerling die een vervolgopleiding wilt gaan doen waarbij presenteren en organiseren een grote rol spelen.

Ben jij sportief, enthousiast, breed geïnteresseerd in sport, een teamplayer, kan je goed reflecteren op jezelf en anderen en vind je het leuk om te regelen, dan is LO2 zeker een vak voor jou.

Maatschappijleer (havo-6)

Normaal gesproken wordt het verplichte vak maatschappijleer gegeven in het voorexamenjaar. Maar door de speciale constructie van 4H6 is ervoor gekozen dat je het volgt in het examenjaar, wat zowel een voordeel als een nadeel is. Voordeel de stof is op vmbo-3 niveau en het nadeel is dat de stof in kortere periode wordt behandeld.

Voor dit vak verzamel je 6 cijfers die aan het eind een voldoende moeten zijn, want anders mag je geen examen doen.

De volgende onderdelen komen aan de orde;

1. “Wie ben ik?” Een werkstuk waar je belangrijkste begrippen van maatschappijleer gaat toepassen op je eigen situatie. Bijvoorbeeld welke waarden vind je belangrijk, van wie ben je afhankelijk, wie maken deel uit van je sociale omgeving?
2. Pluriforme samenleving. Je krijgt een PTA over dit onderwerp waarbij verschillende aspecten van de pluriforme samenleving worden belicht. Het gaan het hebben over de Nederlandse cultuur en subculturen, hokjes denken, discriminatie, migratie, asielzoekers, integratie en de open Nederlandse samenleving.
3. Nederland en de wereld, de grote problemen in de wereld , kan Nederland niet alleen oplossen daarvoor is samenwerking nodig met de rest van de wereld. Jullie gaan een presentatie verzorgen waarbij je duidelijk laat uitkomen wat het probleem is en hoe het wereldwijd moet worden aangepakt.
4. Rechtsstaat. Bij dit onderwerp worden verschillende aspecten van de Nederlandse rechtsstaat belicht: ‘vrijheid en onvrijheid’, ‘Grondwet en grondrechten’, ‘scheiding van machten’, ‘criminaliteit’ en ‘straffen of voorkómen’. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een PTA.
5. Politiek, tijdens dit hoofdstuk komt de werking van de parlementaire democratie aan de orde. We gaan kijken naar politiek, algemeen belang, verkiezingen, stromingen in de politiek en de daarbij behorende partijen, de regering regeert, het parlement controleert, de Grondwet, scheiding der machten en tot slot de gemeente en de provincie. Ook dit gedeelte wordt afgesloten met een PTA.
6. Media; is een bepaalde vorm van communiceren, hoe communiceren wij met elkaar, welke vormen van communicatie zijn er, hoe is de media georganiseerd. Wat is nieuws en hoe onderscheiden we nieuws van nep nieuws. Media wordt afgesloten met een PTA.

Maatschappijleer is een examenvak dat in leerjaar 4 afgesloten wordt. Bij een onvoldoende eindcijfer heb je het recht op een herkansing. De herkansing bestaat uit alle eerdere afgetoetste onderdelen.

Nask 1 (havo-6)

Leerstof en onderwerpen

Nask 1 staat voor natuurkunde en het sluit aan op het theoretische gedeelte van Design en Technologie. Nask 1 is een verplicht profielvak in het Natuurprofiel.

Wat kan je verwachten van de lessen?

In de lessen wordt de theorie behandeld en worden er practica gedaan. Je krijgt zowel theorietoetsen als praktische opdrachten. Bij de theorie toetsen komen er veel rekenopgaven en inzichtopgaven. Bij de praktische opdrachten worden de vaardigheden uit het practicum gecombineerd met de stof uit de theorie.

De onderwerpen die aan bod komen zijn: elektriciteit, krachten, beweging, geluid, licht, straling, stoffen en materialen.

Vaardigheden

Naast praktische vaardigheden, rekenvaardigheden en een systematische probleemaanpak, wordt ook het nodige (abstracte) voorstellingsvermogen gevraagd. Elk natuurkundig probleem is te zien als een puzzel die met de behandelde begrippen opgelost kan worden. Hierbij heb je kennis en oplossingsvaardigheden van wiskunde nodig om toe te passen in een natuurkundige context. Veel opgaven maken en doorzettingsvermogen spelen hierbij een belangrijke rol. Nauwkeurig werken, goed kunnen rekenen (al dan niet met rekenmachine) is ook belangrijk.

Moeilijkheidsgraad en aansluiting op onderbouw

Nask1 vraagt om meer inzicht en rekenvaardigheid dan de theorie van D&T. In de bovenbouw vindt verdieping en uitbreiding plaats met een meer wiskundige onderbouwing van onderwerpen die in de onderbouw al behandeld zijn. Daarnaast komen ook nieuwe onderwerpen aan bod. Het tempo is hoger dan in de onderbouw. De onderwerpen hebben een veel hoger abstractieniveau. Het advies van de vakdocent in de onderbouw is daarom belangrijk om al dan niet voor natuurkunde te kiezen.

Doorstroom en studies

Nask1 is nodig als je op de havo Natuur en Techniek wil gaan doen en is een keuzevak bij Natuur en Gezondheid. Nask1 is een voorbereiding op studies in de zorg, techniek en bouw.

Nask 2 (havo-6)

Leerstof en onderwerpen

Nask 2 staat voor scheikunde en het sluit aan op het theoretische gedeelte van Design en Technologie. Nask 2 is een keuzevak uit het vrije deel.

Wat kan je verwachten van de lessen?

In de lessen wordt de theorie behandeld en worden er practica gedaan. Je krijgt zowel theorietoetsen als praktische opdrachten. De theorie toetsen bestaan uit rekenopgaven en inzichtopgaven. Bij de praktische opdrachten worden de vaardigheden uit het practicum gecombineerd met de stof uit de theorie.

De onderwerpen die aan bod komen zijn onder andere:

Stoffen en mengsels, scheidingsmethoden, productieprocessen in de chemische industrie, molecuulbouw, reactievergelijkingen en een hoofdstuk over plastics en kunststoffen.

Vaardigheden

Bij nask 2 doe je practica en leer je theorie waarmee je die practica kunt begrijpen. Rekenen is ook een belangrijk onderdeel van het vak nask 2. In je leerboek vind je de theorie, vragen en opdrachten en de practica.

Opgaven maken en doorzettingsvermogen zijn belangrijk bij nask 2. Een aantal belangrijke zaken en scheikundige termen zoals de naam van bepaalde stoffen moet je uit je hoofd leren. Nauwkeurig werken en goed kunnen rekenen is ook belangrijk.

Moeilijkheidsgraad en aansluiting op onderbouw

Nask 2 vraagt om meer inzicht en rekenvaardigheid dan de theorie van D&T. Daarnaast komen veel nieuwe onderwerpen aan bod. Het tempo ligt hoger dan in de onderbouw. Het advies van de vakdocent in de onderbouw is daarom belangrijk om al dan niet voor nask 2 te kiezen.

Voorlichtingslessen in 2h6

In de tweede helft van dit schooljaar maak je kort kennis met het vak nask 2. Dat gebeurt in een blokkur van 2 lessen waarin je voorlichting krijgt over het vak en je een practicum hebt zoals je ook in de derde klas zou kunnen verwachten.

Doorstroom en studies

Voor de leerlingen die naar de Havo willen doorstromen is Nask 2 bij het natuur en techniek profiel en het natuur en gezondheid profiel een verplicht vak.

Nederlands (havo-6)

Nederlands is een verplicht vak voor alle leerlingen. Het kent de volgende onderdelen: leesvaardigheid, mondelinge taalvaardigheid, schrijfvaardigheid, argumentatieve vaardigheden en fictie/literatuur. De verschillende onderdelen staan niet los van elkaar, maar hangen in meer of mindere mate samen. Zo is argumenteren een onderdeel dat zowel bij leesvaardigheid en spreekvaardigheid als bij schrijfvaardigheid terugkomt. Bij alle schriftelijke onderdelen wordt er gelet op spelling en formulering. In de bovenbouw van de havo-6 krijg je zes pta-toetsen waarin deze domeinen aan de orde komen. Tijdens het eindexamen worden lees- en schrijfvaardigheid getoetst.

Leesvaardigheid

Je leert hoe je zakelijke teksten op verschillende manieren kunt lezen en welke strategieën je daarvoor kunt inzetten: oriënterend, globaal, intensief en kritisch. Je kunt vaststellen tot welke tekstsoort een tekst of tekstgedeelte behoort, de hoofdgedachte van een tekst(gedeelte) aangeven, relaties tussen delen van een tekst aangeven en opvattingen van de auteur en standpunten herkennen.

Schrijfvaardigheid

Schrijfvaardigheid komt terug in het eindexamen, maar ook in pta-onderdelen. Je leert zakelijke teksten te schrijven, waarbij je verschillende tekstvormen gebruikt: een betoog, een zakelijke brief/mail of artikel. In de voorbereiding van je schrijfproducten kijk je teksten van jezelf en anderen na, je beoordeelt en verbetert ze. Daarnaast leer je gedocumenteerd schrijven. Je leert relevante informatie te verzamelen en te verwerken en die op adequate wijze te presenteren. Bij het onderdeel schrijfvaardigheid wordt natuurlijk ook gelet op correcte spelling en formulering.

Spelling en Formuleren

Je leert jezelf foutloos uit te drukken op woord- en zinsniveau. Denk hierbij aan de correcte spelling van (werk)woorden, het vermijden van taalfouten zoals contaminaties en foutieve samentrekkingen en het juiste gebruik van voorzetsels.

Mondelinge taalvaardigheid en argumentatieve vaardigheden:

Deze vaardigheden komen aan bod tijdens de debatlessen. Je leert om je mening te onderbouwen aan de hand van argumenten. Daarnaast leer je je te verplaatsen in andere standpunten. Mondelinge taalvaardigheden zijn daarbij essentieel om de boodschap over te brengen en de ander van jouw mening te overtuigen. Mondelinge taalvaardigheden zijn van belang bij het debat of bij de boekpresentatie, maar ook bij andere vakken en vakoverstijgende onderdelen, zoals het profielwerkstuk. Argumentatieve vaardigheden komen ook aan bod bij het schrijven van een betoog in klas 3.

Fictie/Literatuur

De Nederlandse taal is er om van te genieten en om van te leren, zowel van gedichten, verhalen, theater als van romans. Het lezen van fictie en literaire werken draagt bij aan je lees- en schrijfvaardigheid, maar ook aan je persoonlijke ontwikkeling. Zowel in klas 3 als klas 4 lees je verschillende romans. Soms is dat een zelfgekozen boek en soms lezen alle leerlingen van dat leerjaar hetzelfde boek. Bij alle boeken worden verwerkingsopdrachten gegeven. In leerjaar 4 zijn dat pta-toetsen.

Kijken en luisteren

Kijk- en luistervaardigheden zijn belangrijk omdat ze ons helpen anderen beter te begrijpen. Door goed te kijken en te luisteren, kunnen we non-verbale signalen en emoties oppikken. Dit zorgt voor betere communicatie en voorkomt misverstanden, zowel in persoonlijke relaties als op het werk. Kijken en luisteren is een onderdeel dat in leerjaar 4 wordt getoetst en wordt afgesloten met een pta-cijfer.

Wiskunde (havo-6)

Binnenkort maak je een keuze voor je vakkenpakket. Sommige vakken zijn verplicht, terwijl je andere vakken zelf mag kiezen.

In 3H6 is wiskunde verplicht voor alle leerlingen. In 4H6 wordt wiskunde een keuzevak. Het profiel Economie/Zorg & welzijn in 4H6 sluit aan op het profiel Cultuur & Maatschappij in 4havo. In deze profielen in 4H6 en 4havo is wiskunde niet verplicht maar je hebt wel de mogelijkheid om het te kiezen. Als je in 4H6 niet voor wiskunde kiest heb je in 4h6 niet meer de mogelijkheid om wiskunde te kiezen.

In 3H6 gebruik je wiskundeboeken van vmbo-tl boek aangevuld met extra havo-stof uit het opstapdeel 4gt naar 4havo. Wanneer je naar 4havo gaat maak je een keuze tussen wiskunde A en wiskunde B. het is een misverstand dat wiskunde A “makkelijk” is en wiskunde B “moeilijk”. Het verschil is niet simpel uit te leggen op basis van de huidige wiskundestof. Wiskunde A behandelt onder andere rekenen, procenten, statistiek, lineaire, kwadratische en derdemachtsformules. Bij wiskunde B komen ook andere formules aan bod, hoeken en zijden berekenen met Pythagoras en sinus, cosinus en tangens en nog veel meer. In 3H6 en 4H6 krijg je een duidelijker beeld van wat wiskunde A en B inhouden. Als je in 4H6 denkt dat je wiskunde B wilt kiezen voor 4havo dan moet je een extra module wiskunde B volgen. Kies je in 4H6 geen wiskunde, dan moet je een schoolexamen voor rekenen doen, ‘de rekentoets’. In dat geval volg je in 4H6 de module rekenen.

Voor een goede aansluiting op het hbo is het vaak belangrijk dat je wiskunde in jouw pakket hebt. Veel opleidingen vereisen minimaal wiskunde A en sommige (niet veel) opleidingen vereisen wiskunde B.

‘Nieuwe vakken’ in het havo-vakkenpakket

Engels of Cambridge Engels

Engels is een verplicht vak in de bovenbouw van de havo en niet voor niets! Deze wereldtaal hoor je ook in Nederland veel om je heen. Nu gebruik je de taal misschien al wel als toerist in het buitenland, als je toeristen tegenkomt in eigen land, tijdens het gamen, met (één van) je ouders thuis of met vrienden. Als je gaat studeren aan een hogeschool of universiteit zul je merken dat je nog meer met de Engelse taal te maken krijgt omdat veel boeken voor je studie in het Engels zijn geschreven. Je kunt ook colleges (lessen in het hoger onderwijs) in het Engels krijgen omdat je docent uit een Engelstalig land komt of omdat het programma van je studie in het Engels is. Daarnaast kent Nederland een groot aantal buitenlandse studenten en daar wil je natuurlijk ook mee kunnen communiceren. Voor al deze terreinen bereiden wij je voor in de Engelse lessen. De aandacht in de lessen ligt op de volgende vaardigheden/kennisgebieden:

- speaking
- writing
- reading
- listening
- literature

Extra uitdaging in Engels met Cambridge English

Ben jij goed in Engels en vind je het leuk om jezelf extra uit te dagen? Dan is het Cambridge English-programma misschien iets voor jou!

Wat is Cambridge English?

Cambridge English is een internationaal erkend programma van de Universiteit van Cambridge. Je leert Engels op een hoog niveau, met veel aandacht voor spreken, luisteren, lezen en schrijven. De examens zijn wereldwijd bekend en laten zien dat jij Engels écht goed beheerst. Een Cambridge-diploma blijft je hele leven geldig en is een mooie aanvulling op je schooldiploma.

Cambridge English in de onderbouw

In leerjaar 2 van havo 6 start het Cambridge English-programma in de onderbouw. Je volgt dit programma in leerjaar 2 en 3, naast het reguliere vak Engels. Aan het einde van leerjaar 3 kun je examen doen voor het Cambridge First Certificate of English (B2 First). Dit diploma is internationaal erkend en laat zien dat je zelfstandig en zelfverzekerd Engels kunt gebruiken.

Cambridge English in de bovenbouw

In de bovenbouw kun je doorgaan met Cambridge English. Dit programma start in 4 havo en werkt toe naar het Cambridge Advanced Certificate (C1 Advanced) aan het einde van leerjaar 5. Dit diploma is vooral handig als je later een Engelstalige hbo-opleiding wilt volgen of internationaal wilt studeren of werken.

Voor wie?

Het Cambridge English-programma is geschikt voor leerlingen die Engels leuk vinden en het al goed beheersen. Voor deelname gelden toelatingseisen. Je kunt instromen met het B2 First-certificaat uit de onderbouw of door het maken van een toelatingstoets aan het einde van leerjaar 3.

Ready for an extra challenge? Come and join us in the Cambridge upper year program!

Speaking

Spreeken in het Engels doen we iedere les. Je docent spreekt Engels in de les, je hoort de Engelse taal dus altijd van je docent. Je docent zal je vragen om ook in het Engels te antwoorden en vragen te stellen. Je zult merken dat zodra je dit doet het vanzelf heel gewoon wordt en het ook prima is niet alles te weten en dat je een woord zal moeten omschrijven of dat je je docent vraagt om hulp hoe je iets zegt. Dit is heel goed en hoort bij het leerproces om echt goed Engels te leren spreken.

Writing

Het schrijven van e-mails en korte berichten heb je in de onderbouw geleerd. In de bovenbouw breiden we de schrijfopdrachten uit. Je gaat een essay schrijven waarin je je mening geeft over een onderwerp. Ook leer je om een review (recensie) over een boek of een article over een bepaald onderwerp te schrijven. Een andere schrijfopdracht is een report (verslag) over bijvoorbeeld wat de mogelijkheden zijn om zwemactiviteiten te organiseren in jouw regio.

Reading

Je eindexamen in bestaat uit het lezen van diverse teksten. Dit vereist voorbereiding en daarom lezen we veel in de bovenbouw. Dit zijn teksten uit het lesboek in leerjaar 4 en examenteksten uit de examenbundel. Ook lezen we vanaf leerjaar 4 jaarlijks twee boeken. Dit betreft een boek naar keuze uit onze eigen goedgevulde mediatheek of de plaatselijke bibliotheek en een keuze uit ons geselecteerde aanbod.

Listening

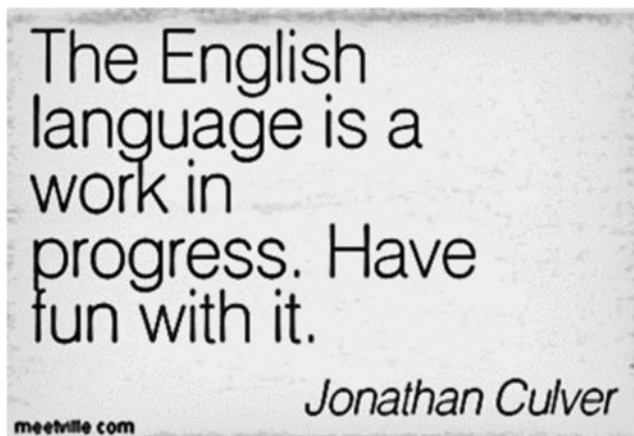
Je luistert waarschijnlijk al veel in het Engels. Veel series en films zijn makkelijk te bereiken via diverse aanbieders. Dit is heel goed en moet je blijven doen! We bieden je in de Engelse les daarnaast andere bronnen aan die je zullen helpen om goed voorbereid kijk- en luistertoetsen te maken. Onze favorieten op dit moment zijn [TED: Ideas Worth Spreading](#), [Lessons Worth Sharing](#) | [TED-Ed](#), [CNN 10 - CNN](#) en [One-minute World News - BBC News](#).

Literature

“Through literature we know the past, govern the present, and influence the future” heeft de Amerikaanse schrijfster Charlotte P. Gilman eens geschreven. Dit is precies wat we doen met literatuur in onze lessen. We kunnen met literatuur verbindingen leggen van het verleden naar het heden en daaruit conclusies trekken voor ons leven in het hier en nu.

In 4h gebruiken we de methode New Interface en één van de hoofdstukken gaat over boeken die omstreden zijn en door bijvoorbeeld de regering worden gecensureerd of zelfs verbannen. Er is keuze uit 4 titels waarbij je tijdens het lezen leert om je eigen mening te vormen over het geschreven verhaal. Je verbreedt ook je horizon door andere bronnen te raadplegen over dit onderwerp. De graphic novel ‘Maus’ is bijvoorbeeld in de Amerikaanse staat Tennessee verboden vanwege zijn taalgebruik en tekeningen.

In 5h gebruiken we een reader die een deel van de geschiedenis van de literatuur van het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten behandelt. Een goede manier om een land en zijn inwoners te begrijpen is het lezen van hun literatuur. Bij elke periode zijn er fragmenten van gedichten en boeken gebruikt en ontdek je waarom juist dit gedicht of verhaal ontstond in deze periode. Wat heeft de schrijver beïnvloedt en welke invloed heeft de schrijver gehad op zijn lezerspubliek? De schrijver Charles Dickens schreef het boek ‘Oliver Twist’ om o.a. de armoede die er ook was, naast de rijkdom onder de aandacht te brengen. Daarnaast wordt er ook een boek gelezen met het thema racisme/Black Lives Matter.

Bedrijfseconomie (havo)

Introductie

Bedrijfseconomie, ondernemerschap en financiële zelfredzaamheid (afgekort bedrijfseconomie) is een keuzevak dat vanaf 4-havo wordt gegeven. Het vak heeft door de jaren heen verschillende namen gehad (o.a. Management & Organisatie en Handelswetenschappen), maar zowel de naam en de inhoud van het vak zijn veranderd ten opzichte van deze oude programma's. De doelen van het huidige vak zijn het bevorderen van financiële zelfredzaamheid als burger en het kijken met een economische bril naar vraagstukken die spelen binnen organisaties.

Je leert dus bij bedrijfseconomie om problemen binnen een organisatie te analyseren en op te lossen. Dit doe je vanuit verschillende invalshoeken, zoals de ondernemer, de aandeelhouder of als werknemer. Daarnaast bekijk je persoonlijke financiële vraagstukken, zoals de overweging om te trouwen, een woning huren of kopen of op verschillende manieren te beleggen.

Inhoud

Het vak is onderverdeeld in verschillende domeinen, waarin de lesstof wordt gecategoriseerd.

- *Financiële zelfredzaamheid*: onderwerpen over individuele financiële keuzes komen voorbij, zoals het kopen of huren, trouwen of samenwonen met samenlevingscontract, in loondienst of werken als ondernemer etc.
- *Interne organisatie en personeelsbeleid*: in dit domein gaat het over manieren van leidinggeven en regels voor zowel de werknemer als werkgever.
- *Investeren en financieren*: wanneer je start met een onderneming heb je vermogen nodig. Dit domein gaat over de manieren hoe je aan vermogen kan komen, bijvoorbeeld door aandelen of leningen.
- *Marketing*: in dit domein gaat het over hoe je je product op de markt zet en welke advertentievormen er mogelijk zijn.
- *Financieel beleid*: het gaat in dit domein over de kosten en opbrengsten van de interne organisatie. Het gaat onder andere om het bepalen van de kostprijs en verkoopprijs en het uiteindelijke resultaat.
- *Financiële verslaglegging*: financiële gegevens zijn ook belangrijk voor andere belanghebbenden, zoals leveranciers en banken. In dit domein leer je hoe je deze informatie kunt lezen in een jaarverslag.

Vaardigheden

- Leesvaardigheid: informatie uit bronnen kunnen halen (tijdschriften, kranten, internetartikelen etc.).
- Rekenvaardigheden (procenten, indexcijfers etc.).
- Discipline om opgaven te maken. Je moet veel oefenen.

Moeilijkheidsgraad

Als je geïnteresseerd bent in bedrijfseconomische vraagstukken, het maken van veel opgaven leuk vindt en voldoende

kunt rekenen is het vak goed te doen.

Aansluiting andere vakken en vervolgopleidingen

Bedrijfseconomie is een vrij keuzevak binnen E&M en N&T. Er is geen specifieke voorkennis vereist vanuit de onderbouw. Wel zijn rekenvaardigheden en taalvaardigheden belangrijk, dus wiskunde en Nederlands sluiten aan. Economie kan helpen bepaalde zaken in context te kunnen plaatsen, maar is geen vereiste.

Economische vervolgopleidingen of - studies zijn vaak gericht op bedrijfseconomische vraagstukken in plaats van algemene economie. Bedrijfseconomie helpt je daarom in je vervolgopleiding als je een economische studie of opleiding overweegt.

Toetsing

Het vak bedrijfseconomie wordt getoetst door middel van verschillende schoolexamens en een praktische opdracht gedurende 4- en 5-havo. Het centraal examen duurt drie klokuren.

Bewegen, sport en maatschappij (havo)

BSM is een verdiepingsvak van het reguliere L.O. dat zich kenmerkt door een meervoudige deelname bekwaamheid en een theoretische inslag.

BSM is een praktijkgericht examenvak dat zich verdeelt in 80% praktijk met sportonderdelen als: atletiek, turnen, volleybal, basketbal, dans, maar ook praktijkgerichte opdrachten als E.H.B.O., verslag doen van een topsport wedstrijd, lesgeven aan een brugklas. 20% van het vak bestaat uit theorie over het menselijk lichaam, trainingsleer, onderzoeken van de Nederlandse sportcultuur en voeding.

Van de BSM'er verwachten wij een brede interesse in sport, van turnen tot softbal en de wil om in al de onderdelen beter te worden en klasgenoten te helpen beter te worden. Een BSM'er is niet alleen sportief, maar kan ook goed samenwerken en organiseren. Daarnaast kan hij/zij zich makkelijk vinden in een andere rol, als coach, bewegingsanalyticus, jurylid, lesgever.

BSM is een vak met een geladen loting. **Dat houdt in dat er een selectieprocedure is met een bindend advies.** De selectieprocedure bestaat uit een motivatiebrief en een fysieke test en aan de hand van die uitslag bepalen de BSM-docenten of jij het vak mag kiezen. De precieze data van de testen hoor je van je LO-docenten. Let op: je inzet en kwaliteiten vallen uiteraard ook op tijdens de LO-lessen, dus blijf goed je best doen tijdens LO!

Kortom: BSM is voor de sportieve allrouder die praktijkgericht is, goed kan samenwerken en een brede interesse heeft in alles wat met sport en bewegen te maken heeft.

Informatica (havo)

Informatica is vanaf de vierde klas te volgen op HAVO en VWO. In dit vak leer je hoe je moet programmeren, begrijp je hoe computers werken en leer je ook logisch denken. Steeds meer taken die eerst door mensen werden gedaan, worden nu overgenomen door computers. Begrijpen hoe je met de computer werkt, is dan ook onmisbare kennis voor later. Het vak is bedoeld om toegankelijk te zijn voor iedereen, zelfs als je geen kennis hebt van computers. Heb je wel voorkennis? Dan kun je bij veel onderwerpen verdieping vinden als je dat wilt.

Onderwerpen

Informatica is een verzamelnaam voor veel verschillende gebieden en onderwerpen. Er zijn er zoveel dat we helaas niet alles kunnen behandelen wat dit vak te bieden heeft, daarom kijken we naar een brede selectie. We hebben gekozen om de volgende onderwerpen te behandelen:

- **Computerarchitectuur:** Hoe is een computer opgebouwd en hoe "denkt" een computer? Hoe kunnen nullen en enen gebruikt worden om een foto op te slaan en weer te geven? Met dit onderwerp kijken we naar de basis van de computer en hoe deze "denkt"..
- **Security:** Je hebt tegenwoordig bijna overal een wachtwoord voor nodig. Dit moet letters en cijfers bevatten en vaak ook een speciaal symbool. Maar waarom? In dit onderwerp leren we hoe hacken werkt en wat je er tegen kunt doen. We kijken naar cryptografie door de jaren heen en werpen een blik op de toekomst.
- **Webdevelopment:** Een goed bedrijf kan niet zonder een eigen website. We leren hoe het ontwikkelen van een website in zijn werk gaat en je gaat ook een eigen website maken.
- **Recht & Informatica:** We kijken naar regelgeving rondom computers en het internet. Wat mag je wel en niet downloaden en kopiëren? Hoe zit het met privacy en wanneer mogen je gegevens wel of niet gebruikt worden?
- **Programmeren:** Een van de belangrijkste onderdelen van informatica. We leren hoe je zelf een programma kunt ontwikkelen. Dit doen we in Python, maar andere programmeertalen zijn ook toegestaan. Je gaat in een groep een eigen programma ontwerpen en realiseren.
- **Netwerken:** Hoe werkt het internet aan de achterkant? Wat is een firewall? Bij netwerken leren we hoe het internet functioneert, hoe je problemen met internet kunt herkennen en oplossen en hoe je zelf een netwerk opzet.
- **Algoritmiek:** We willen graag dat computers problemen voor ons oplossen, maar hoe doen ze dat? Een computer kan immers niet echt denken, enkel stappen volgen. Met algoritmiek kijken we naar stappen die we kunnen zetten om altijd op een oplossing uit te komen voor bepaalde problemen.

Toetsing

De meeste toetsen bij informatica zijn praktische opdrachten. Af en toe is er een theoretische toets, maar veel onderwerpen worden getoetst door iets te maken. Informatica is een eindexamenvak zonder eindexamen. Dit betekent dat je het vak eerder afrondt dan je andere vakken in het vijfde jaar. In de vijfde klas werk je aan een grote eindopdracht waarbij je in een groep een programma van begin tot eind ontwikkelt. Daarna ben je klaar en heb je dus een eindexamen minder te doen dan normaal.

Wiskunde A, Wiskunde B of geen wiskunde (havo)

Geen wiskunde

Alleen bij C&M kun je de keuze maken om geen wiskunde te kiezen. Je kunt dit alleen kiezen als je Frans en Duits in je pakket had in 4h6. (en het liefst ook AK of BV)

Vraag jezelf goed af of je het toch niet nodig hebt bij je vervolgstudie.

Kies hiervoor als je echt veel moeite hebt met wiskunde.

Wiskunde A

Wiskunde A kies je als je wiskunde redelijk aan kan.

Bij wiskunde A krijg je te maken met verschillende onderwerpen.

- Statistiek: Het werken met data en het analyseren daarvan.
- Telproblemen: Aantal verschillende mogelijkheden berekenen.
- Vergelijkingen: Lineair met de hand, de rest mag met de grafische rekenmachine.
- Formules: Lineair en exponentieel zijn de belangrijkste.
- Rekenvaardigheden

Leren voor wiskunde doe je door gewoon de opgaven te maken en mee te doen in de les.

Wiskunde A is nodig als je economie kiest.

Wiskunde B

Je kiest wiskunde B als je goed bent in wiskunde. Luister goed naar het advies van je docent.

Bij wiskunde B krijg je onderwerpen die belangrijk zijn voor opleidingen in de exacte hoek.

- Ingewikkelde vergelijkingen
- Functies: Allerlei soorten
- Differentiëren: Berekenen van hellingen en het opstellen van raaklijnen
- Integreren: Dat heb je nodig als je oppervlaktes wilt uitrekenen
- Meetkunde: Werken met afstanden en cirkels
- Goniometrische functies: Je krijgt te maken met de termen sinus, cosinus en tangens.

Wiskunde B is abstracter dan wiskunde A en is moeilijker dan wiskunde A. Leren voor wiskunde B doe je door echt alle opgaven te maken en af en toe echt door te bijten.

Bij zowel wiskunde A als B krijg je regelmatig te maken met (lange) teksten. Hieruit moet je dan de juiste gegevens halen waarmee je de vraag moet kunnen oplossen.

Aanvullende informatie over studiekeuze

Studiekeuze voor mbo of hbo: welke richting past bij jou?

Als je twijfelt tussen een mbo- of hbo-opleiding, is het belangrijk om goed na te denken over wat bij jou past en welke richting je op wilt.

Voor meer informatie over studiekeuze richting het mbo, kun je terecht op de website [Kiesmbo.nl](https://kiesmbo.nl). Daar vind je onder andere een opendagenkalender, informatie over verschillende opleidingen, en kun je een interesseltest doen. Deze test kan je helpen om te ontdekken welke mbo-opleiding bij jouw voorkeuren past.

Als je meer informatie wilt over het studieaanbod op hbo en universiteit dan is [Studiekeuze123](https://studiekeuze123.nl) een handige website.

Als je kiest voor een mbo-opleiding, zijn er verschillende richtingen om te verkennen, van techniek tot zorg of dienstverlening. Het mbo leidt je op voor een beroep en biedt veel praktijkervaring. Een stage is vaak een belangrijk onderdeel van de opleiding, zodat je ervaring opdoet in het werkveld.

Kies je voor een hbo-opleiding, dan krijg je meer theoretische vakken, maar er is ook veel aandacht voor praktijkgericht leren en stages. Je wordt opgeleid om op hoger niveau te werken in een beroep, zoals leraar, verpleegkundige, of manager in de horeca of het bedrijfsleven.

De verschillen tussen mbo en hbo in het kort:

mbo	hbo
Gericht op vakgerichte beroepen	Gericht op beroepen op hoger niveau
Veel praktijkervaring en stages	Theorie met praktijkervaring, vooral via stages
Je werkt vaak al snel in een beroep	Opleiding leidt je op voor hoger management of specialistische functies

Aansluiting op het vervolgonderwijs:

Een veelgestelde vraag van leerlingen en ouders is: "Welk profiel of vakkenpakket past het beste bij de opleiding die ik wil gaan volgen?" Dit is een goede vraag, want je wilt natuurlijk dat je profiel goed aansluit op je vervolgopleiding. Of je nu kiest voor een mbo-opleiding of hbo-opleiding, het is belangrijk om te weten welke vakken je nodig hebt om toegelaten te worden en of die vakken aansluiten bij je interesses. Voor toelatingseisen bij mbo-opleidingen kan je het beste kijken op de website van de school van de mbo-instelling. Voor hbo en wo vind je via deze link een handig overzicht met toelatingseisen voor de verschillende opleidingen. www.studiekeuze123.nl/van-profiel-naar-studie

Ga zelf op onderzoek uit!

Een goede studiekeuze begint met zelf op onderzoek uitgaan. Bezoek open dagen van mbo's en hogescholen, praat met studenten en docenten en proef de sfeer op verschillende scholen. Dit helpt je om in je laatste jaar een weloverwogen keuze te maken voor een opleiding die echt bij jou past.

Je studiekeuze is een belangrijke stap, maar met de juiste voorbereiding en informatie kom je een heel eind! Heb je vragen of twijfel je over je keuze? Neem dan contact op met je mentor of plan een gesprek met de decaan havo-6:

Larissa Noordzij

✉ ndz@kalsbeek.nl

📍 Kamer 005

📅 Werkdagen: dinsdag, donderdag en vrijdag

Verlof aanvragen voor meeloopdagen/intake mbo

We vinden het belangrijk dat je meeloopdagen bezoekt om een goed beeld te krijgen van de opleiding die je wilt volgen. Daarom kun je hiervoor verlof aanvragen, net zoals bij een afspraak bij de tandarts of dokter. **Op dezelfde manier kun je ook verlof aanvragen voor een intake dag of een toelatings- of kennismakingsactiviteit in het kader van aanmelding voor het mbo.**

Hoe vraag je verlof aan?

- Ouders/verzorgers kunnen (minimaal een week van tevoren) via de Kalsbeek App het formulier 'SPK – Kort verlof aanvragen' invullen.
- Als alternatief kunnen ouders/verzorgers ook ten minste een week van tevoren telefonisch contact opnemen met school.

Belangrijke regel

In de meeste gevallen wordt verlof verleend voor een meeloopdag of andere oriëntatieactiviteit. Let op: de activiteit wordt niet goedgekeurd als er op die dag een toets gepland staat. Je bent zelf verantwoordelijk om te controleren of de activiteit niet in conflict is met toetsen of andere belangrijke schoolactiviteiten.

Aanvulling

Veel leerlingen bezoeken de Studiekeuzebeurs in de Jaarbeurs in Utrecht, die jaarlijks meestal plaatsvindt op de laatste vrijdag en zaterdag van november. Om lesuitval zoveel mogelijk te beperken, wordt geen verlof verleend voor een bezoek op vrijdag. De beurs is ook op zaterdag te bezoeken.

Digitaal Doorstroomdossier voor aanmelding MBO (Intergrip)

Voor je aanmelding bij het mbo heb je een **Digitaal Doorstroomdossier (DDD)** nodig. Dit dossier vul je gedeeltelijk zelf in, terwijl je mentor het overige deel invult.

Het gehele proces verloopt digitaal. **Houd er rekening mee dat je mentor hier minimaal een week de tijd voor nodig heeft.** Zorg er dus voor dat je jouw deel op tijd afrondt, zodat de aanmelding soepel kan verlopen.

Je kunt op via de onderstaande manier een account voor je digitale doorstroomdossier aanmaken:

1. Je gaat naar: <https://mijn.intergrip.nl/login>
2. Druk op de knop: **inloggen via schoolaccount**.

Lukt het niet? Neem contact op met mevrouw Noordzij (NDZ@kalsbeek.nl)

Naar het VWO?

Wil je de weg naar het vwo openhouden? Je kan met ieder havo profiel richting het vwo, maar kies dan wel voor Duits óf Frans en wiskunde A of B. Deze vakken zijn namelijk verplicht op het vwo. Op het vwo doe je bovendien eindexamen in 8 vakken, in plaats van 7. Dat houdt in dat je bij de overstap naar het vwo een 8^e vak zelfstandig moet bijwerken. Je kan er ook voor kiezen op om de havo een extra vak te volgen. Als je naar het vwo wil, is het niet handig om BSM te kiezen. Dat vak wordt namelijk niet gegeven op het vwo.

Bijlage 1 vakkenpakketkeuze formulier voor 3h6

Opleiding: 3Havo6			
	Profiel Natuur	Profiel E&M	Profiel C&M
Gemeenschappelijk Deel (gem) (3 eindexamenvakken)	NE (verplicht vak waar je ook centraal eindexamen in doet) EN (verplicht vak waar je ook centraal eindexamen in doet) WI (verplicht vak waar je eventueel ook centraal eindexamen in doet) GD CKV LO MEN		
Verplicht Profiel (pv/vp) (2/3 eindexamenvakken)	3 vakken: BI NASK 1 NASK 2	2 vakken: EC GS	3 vakken: GS DU of FA BI of EC
Keuze Profiel (pv) (1 eindexamenvak)	Kies 1 vak: AK EC GS	Kies 1 vak: AK DU FA	Kies 1 vak: BV DU FA
Vrije Deel (vrij) (1/2 eindexamenvakken, totaal 8 vakken)	Kies 1 vak: AK BV DU EC FA GS LO2	Kies 2 vakken: AK BI BV DU FA LO2	Kies 1 vak: AK BI BV DU EC FA LO2
Extra 9e Vak (Zelfstudie) <i>Let op: Dit is helemaal vrijwillig. Denk goed na of je dit wilt. Je doet al een extra vak. Dit is een extra extra vak en dit kan je studie zwaarder maken.</i>	<i>ak</i> <i>du</i> <i>ec</i> <i>fa</i> <i>gs</i>	<i>ak</i> <i>bi</i> <i>du</i> <i>fa</i> <i>nask1</i> <i>nask 2</i>	<i>ak</i> <i>bi</i> <i>du</i> <i>ec</i> <i>fa</i> <i>nask1</i> <i>nask 2</i>

Bijlage 2 vakkenpakketkeuze formulier voor 4h6

Opleiding: 4havo6				
Profiel vmbo tl	Techniek	Zorg en Welzijn	Economie	Economie/Zorg & Welzijn
Profiel Havo	N&T	N&G	E&M	C&M
Gemeenschappelijk Deel (gem) (2 eindexamenvakken)	NE (verplicht vak waar je ook centraal eindexamen in doet) EN (verplicht vak waar je ook centraal eindexamen in doet) MA LO GD MEN			
Verplicht Profiel (pv/vp) (2/3 eindexamenvakken)	3 vakken: NASK 1 NASK 2 WI	3 vakken: BI NASK 2 WI	3 vakken: EC GS WI	2 vakken: DU of FA GS
Keuze Profiel (pv) (0, 1 of 2 eindexamenvakken)		Kies 1 vak: AK of NASK1	Kies 1 vak: AK, DU of FA	Kies 2 vakken: BI of EC DU/ FA of BV
Vrije Deel (vrij) (7 eindexamenvakken. Iedereen volgt 1 vak extra)	Kies 2 vakken: AK BI BV DU EC FA GS LO2	Kies 1 vak: AK BV DU EC FA GS LO2 NASK1	Kies 1 vak: AK BI BV DU FA LO2	Kies 1 vak: AK BI BV DU EC FA LO2 WI
Extra 8e Vak (Zelfstudie) <i>Let op: Dit is helemaal vrijwillig. Denk goed na of je dit wilt. Je doet al een extra vak. Dit is een extra extra vak en dit kan je studie zwaarder maken.</i>	<i>ak bi du ec fa gs</i>	<i>ak du ec fa gs nask1</i>	<i>ak bi du fa</i>	<i>ak bi du ec fa wi</i>

Bijlage 3 vakkenpakketkeuze formulier voor 4 havo

Opleiding: Havo				
	Profiel CM	Profiel EM	Profiel NG	Profiel NT
Gemeenschappelijk Deel (gem) (2 eindexamenvakken)	NE (verplicht eindexamenvak) EN of CAENG (verplicht eindexamenvak) MA GD LO CKV			
Verplicht Profiel (vp) (1,2 of 3 eindexamenvakken)	GS	GS EC WIA	SK BI	NA SK WIB
Keuze Profiel (pv) (1,2 of 3 eindexamenvakken)	FA of DU AK of EC* DU of FA of BV	FA of AK of BE of DU	AK & WIA of NA & WIA* of WIB	BI of IN
Vrije Deel (vrij) (7 eindexamenvakken. Iedereen kiest 1 vak in het vrije deel)	AK BV DU FA WIA	AK BE BI BSM BV DU FA IN	BSM BV DU EC FA IN	BE BI BV DU FA IN
Extra 8 ^e Vak (Zelfstudie) <i>Let op: Dit is helemaal vrijwillig. Denk goed na of je dit wilt. Het maakt je studie zwaarder.</i>	Ieder vak mag als zelfstudievak gekozen worden, m.u.v. BV en BSM	Ieder vak mag als zelfstudievak gekozen worden, m.u.v. BV en BSM	Ieder vak mag als zelfstudievak gekozen worden, m.u.v. BV en BSM	Ieder vak mag als zelfstudievak gekozen worden, m.u.v. BV en BSM
Opmerkingen / beperkingen	*EC mag alleen gekozen worden i.c.m. WIA in vrij deel		Bij de combinatie NA & WIA volg je verplicht ondersteuning	

Legenda 'nieuwe vakken'

BE: Bedrijfseconomie

BSM: Bewegen, Sport en Maatschappij

CAENG: Cambridge English

IN: Informatica

NA: Natuurkunde

SK: Scheikunde

Let op:

- Wil je wiskunde B kiezen? Dan is deelname aan het overstapprogramma verplicht.
- Tip: ga op de havo bij voorkeur door met de vakken die je op het vmbo-tl ook hebt gevolgd. Dit vergroot je kans op een soepele overstap en voorkomt een grote kennisachterstand. Vooral bij vakken als Duits, Frans, NaSk1, NaSk2, wiskunde (en ook bij o.a. aardrijkskunde).

Bijlage 4 vakkenpakketkeuze formulier voor 3mavoXL

Vakkenpakket voor 3mavo XL met 2 varianten:

Met wiskunde of zonder wiskunde, maar dan met Rekenen. Vervolgens kiezen de leerlingen 5 vakken uit de volgende 8 vakken:

- Aardrijkskunde
- Biologie
- Economie
- Frans
- Geschiedenis
- LO2
- Nask1
- Teken

Het vakkenpakket in klas 3 moet wel zo samengesteld worden, dat het binnen minstens 1 eindexamenprofiel past:

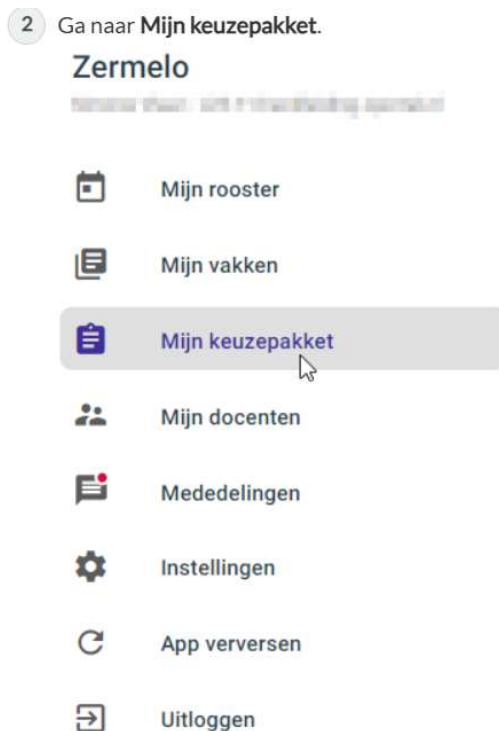
Vakkenpakketkeuzeformulier 3mavoXL Bredius		
	Met WI	Zonder WI
Gemeenschappelijk deel	Nederlands Engels CKV DP Maatschappijleer LO Mentorles	Nederlands Engels CKV DP Maatschappijleer LO Mentorles
Verplicht	Wiskunde	Rekenen
Keuzevakken 5 kiezen (binnen profiel 4m, zie schema)	Aardrijkskunde Biologie Economie Frans Geschiedenis LO2 Nask1 Teken	Aardrijkskunde Biologie Economie Frans Geschiedenis LO2 Nask1 Teken

PROFIEL	Techniek	Economie	Zorg en Welzijn	Groen
KLAS 4				
Verplicht	Nederlands Engels	Nederlands Engels	Nederlands Engels	Nederlands Engels
Profiel verplicht	Wiskunde Nask 1	Economie	Biologie	Wiskunde
+ verplicht		1 uit: Wiskunde Frans	1 uit: Geschiedenis Aardrijkskunde Maatschappijleer Wiskunde	1 uit: Biologie Nask

Bijlage 5 invullen keuze

- Ga naar kalsbeek.zportal.nl (als dit niet werkt -> kalsbeek.nl-> [groeiportaal](#) -> [rooster](#))
- Log in met SINGLE-SIGN-ON : druk op de bovenste rode knop

- Ga in het **menu** naar mijn keuzepakket

- **Klik op het vakkenpakket en vul je keuze in.** Pak eventueel het keuzeformulier uit bijlage 1, 2, of 3 van dit boekje erbij zodat je overzicht hebt. Het keuzeformulier laat eerst de gemeenschappelijke vakken zien: je kunt hier verder niets kiezen dus druk op volgende. Je kunt nu je gekozen profiel aanklikken en al je keuzes aangeven.
- **Ingevuld? Druk op versturen.** Je kunt je keuze nog aanpassen t/m de datum van de deadline. Daarna sluit het formulier.

Bijlage 6 examenuitslag 4h6: Laten vallen extra vak om te kunnen slagen

In 4H6 bereiden we je goed voor op een mogelijke overstap naar de havo. Daarom volgt elke leerling van de havo6 een 7^e vak.

Na het eindexamen:

Stel dat je op de dag van de examenuitslag net niet geslaagd bent, dan kijken we eerst of we een vak kunnen wegstrepen waar je slecht voor hebt gescoord. Volgens de regels hoef je namelijk maar in zes vakken examen te doen voor je VMBO-TL-diploma.

Het wegstrepen van een vak mag alleen als:

- Je daardoor wèl zou slagen;
- De zes overgebleven vakken passen binnen het officiële VMBO-TL profiel; **Je kunt dus niet zomaar elk vak schrappen!** Nederlands en Engels kan je nooit schrappen, en bijvoorbeeld economie ook niet, als je alleen aan het profiel economie voldoet.
- Wij leggen de keuze aan je voor: je bent geslaagd, maar dan op basis van zes vakken. Ga je daarmee akkoord? Als je instemt, wordt het extra vak geschrapt.

Let op:

Je mag het extra vak niet tussentijds laten vallen tijdens het schooljaar in 4H6. We gaan ervanuit dat alle 4h6-leerlingen bewust voor de havo6 route hebben gekozen. Daar hoort bij dat je een extra vak volgt. Alleen in uitzonderlijke gevallen, bijvoorbeeld als je extra ondersteuning nodig hebt vanwege ziekte of andere zwaarwegende omstandigheden, kan er een uitzondering worden gemaakt. Deze beslissing wordt altijd genomen door meneer Griffioen. Het schrappen van het extra vak gebeurt dus pas **ná de uitslag van het eindexamen**, en alleen als het echt nodig is.

Op de volgende bladzijde staan de landelijke profielen. Je kunt hier voor jezelf bekijken welk vak of welke vakken je eventueel zou kunnen wegstrepen.

LANDELIJKE VMBO TL PROFIELEN

VMBO TL (Theoretische Leerweg) Gedeeltelijk gemeenschappelijk vakkenpakket (voor alle profielen): - Nederlands - Engels			
Profielen			
EC – Economie	GR – Groen	TE – Techniek	ZW – Zorg en Welzijn
Profielvakken: Economie (verplicht profielvak) <i>Eén profielkeuzevak : Wiskunde, Duits of Frans</i>	Profielvakken: Wiskunde (verplicht profielvak) <i>Eén profielkeuzevak : Biologie of Natuur- en scheikunde 1</i>	Profielvakken: Wiskunde Natuur- en scheikunde 1	Profielvakken: Biologie (verplicht profielvak) <i>Eén profielkeuzevak: Aardrijkskunde, Geschiedenis of Wiskunde</i>
Vrije deel: Twee vakken naar keuze	Vrije deel: Twee vakken naar keuze	Vrije deel: Twee vakken naar keuze	Vrije deel: Twee vakken naar keuze

